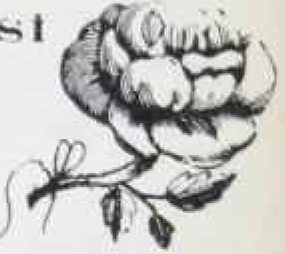
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

SAYI : 632
30 TEMMUZ 1966
FİYATI : 125 KURUŞ





AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No: 15
ANKARA - TEL : 11 89 92
P.K. 582

Cilt: XXXVI Yıl : 13 Sayı: 632

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :
Metin Teker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU
GENEL YAYIN MÜDÜRÜ

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Okay Göçer, Babür Arda han — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — SİNEMA: Nijat Özön — İKTİSAT: M. Tuğrul

İstihbarat Tel: 10 73 82

KAPAK KOMPOZİSYONU

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF

T.H.A. Erdoğan Çiftler

KUŞE

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI

3 aylık (12 nüsha) 12.50 lira
6 aylık (25 nüsha) 25,00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira
Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLAN ŞARTLARI

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIĞI YER

Hürriyet Matbaası • Ankara

BASILDIĞI TARİH
27.7.1966

Kendi Aramızda

Bu hafta kapak konusu olarak, memleketimize gelmiş olan Romanya Başbakanı Lon Gheorghe Maurer'i seçmiş bulunmaktayız. Bu, sebepsiz değildir. Romanya, Doğu bolku içinde, tıpkı General De Gaulle'ün tutumuna benzer bir davranışla, birden bütün dünyada söz konusu olmuş bir Demirperde ülkesidir. İktisadi bağımsızlık savaşını Doğu bloku içinde cesaretle veren Romanya ve onun Başbakanının ilginç hayatı, Romanyanın bizimle olan ilişkileri, DIŞ MÜNASEBETLER ana başlığı altındaki yazımızda incelenmektedir. Yazı, AKİS'in Dış Haberler ekibi tarafından büyük bir titizlikle hazırlanmıştır.

İç politika alanında memleketin manzarası bu hafta da büyük bir değişiklik göstermedi. AP İktidarının, en olmayacak şeyleri olağan sayma politikasına artık, bütün basın alışmış bulunmaktadır. Nitekim bu yüzdendir ki, haftanın başında Tarabya Otelinde yapılan ilginç bir toplantıyı, vakitlerini Demirlin birbirini tutmayan sözlerini izlemekle geçiren basın mensupları atladılar. AKİS'in İstanbuldaki ekibi, Celâl Bayara, eski DP Bakanlarından Medeni Berk tarafından -herhalde AP'li dostlarının çıkardıkları af sebebiyle olsa gerek- verilen ziyafeti tespit etmeği başardı.

Gizli kapılar arkasında yapılan toplantıda, AP'nin iç politikadaki beceriksizliği Eski Takım tarafından bol bol konuşuldu, eleştirildi. Tabii, ziyafettekilerin hemen hepsi, bu memlekette bir 27 Mayıs sabahının varlığını unutmuş görünüyordu! YURTTA OLUP BİTENLER kısmımızda yer alan "Politikacılar" başlıklı yazı, bu ilginç ziyafeti hikâye etmektedir.

Bu hafta asıl önemli bir yazı da, "Memurlar" başlıklı yazıdır. Bilindiği gibi, AP'nin başı Demirel, Personel Kanununun gerçekleştirileceğini vaad ederek, 5 Haziran kısmi senato seçimlerine girmiş ve fakat işe ciddi olarak eğilince, lâfla peynir gemisi yürümiyeceğini anlamıştır. Şimdi minareye uygun bir kılıf hazırlamak gerekmektedir. İşte Meclise sevkedilen Memurlara Zam Kanunu bundan başka birşey değildir. Ne var ki, Demirelin bu dâhiyane atlatma numarası, kendi Grupunda bile taraftar bulamamıştır. Zira, "Memurlar" başlıklı yazıda okuyacağınız gibi, mesele hiç de basit değildir ve yüzbinlerce memurun hakları, umutları bir kalemde rafa kaldırılmak üzeredir. AKİS'in İktisat sayfası yazarları meseleyi ele almışlar ve Hükümetin bu yoldaki olumsuz tutumunu eleştirmişlerdir.

Yazıyı memur vatandaşların ilgiyle okuyacaklarım ve AP'ye oy vermiş memurların bile bazı gerçekleri görünce, ne derece kandırılmış olduklarım anlayacaklarını sanırım.

Saygılarımla

AKİS

Cilt: XXXVI Sayı: 632 30 Temmuz 1966

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Kriptoların yeni sevgilisi

'Türk kriptoları Talât Aydemirlerden, Alpaslan Türkeşlerden, Kasım Güleklerden sonra kendilerine yeni bir sevgili bulmuşlardır. Bir zamanlar Talât Aydemirlere Kasım Güleklere, Alpaslan Türkeşlere sistemin ve nizamın aleyhinde oldukları, kriptoların paraleline bir noktada uygun düştükleri için- kripto basında verilen yeri, bu hafta Osman Yüksek Serdengeçti işgal ediyordu.

Hayır, isimde bir yanlışlık yoktur. Osman Yüksel Serdengeçti! AP-nin en aşırı sağ kanadının en sivri ucu. Mukaddesatçı milliyetçilerden. Ümmetçi bir sevimli vatandaş. Kravat da takmaz. Çünkü kravatın değil, kafanın çalıştığına kanidir! Şimdi AP içinde, dışardan bazı ideal arkadaşlarıyla birlikte -bunların başında, süper - mürşit Necip Fazıl Kısakürek gelmektedir- Süleyman Demirele karşı vaziyet almıştır. Neden? Demireli kâfi derecede milliyetçi, mukaddesatçı, ümmetçi, yani gerici bulmadığı için.. AP'ye ateş püskürmektedir. Din esası üzerine devlet kurmak maksadıyla teşkilâtlananları Affin kapsamı dışında bıraktığından dolayı. Bu Serdengeçti, Kıyafet Kanununu katiyen anlamamaktadır, İsteyen, başına neden sarık sarmayacaktır? İsteyen, niçin kafasına takke geçilmeyecektir ve entarisini giyinip kahvede tavla oynamayacaktır? Üstad "gökgözlü Selaniklilerden de şikâyetçidir. Serdengeçtinin, aslında bir meziyeti vardır:' Fikirleri bir çok AP'linin fikirlerinin eşidir. Ama ötekiler "taktik icabı" bunları tam açığa çıkarmazlarken Serdengeçti çıkarmaktadır. En kodamanları dahil, bir çok AP'linin "zamanı gelirse" yapacaklarından zerrece şüphe bulunmayan davranışları, Serdengeçti bugün için "hareket plânı" diye tavsiye etmektedir.

Ama, bu meziyetine. rağmen Osman Yüksel Serdengeçti imzasını Yön dergisinin sütunlarında görmek, her halde gene de şaşırtıcıdır. Yön' sütunlarını Aydemirlerden, Türkeşlerden, Güleklerden sonra -bir ciddi sosyalist, bunların sadece birini görse bucak bucak kaçar, zira bir ciddi sosyalist demokratik sosyalizmin asıl düşmanlarının bunlar olduğunu, kırk paralık bilgisi, okumuşluğu varsa bilir ve Yüncülerin bilgileri de, okumuşlukları da vardır- Serdengeçtiye açtıysa bunun sebebi ümmetçi vatandaşın özel sektöre, haram para kazananlara, yağmacı ticaret erbabına, kısacası Demirelin desteklerine ateş püskürmesidir.



Osman Yüksel Serdengeçti
Benzeyenler buluşurlar

Ama, "haram kazanç"a karşı Yön bir sistem -Açıkta söyledikleri: Sosyalizm. Bazılarının iddia ettikleri: Komünizm-, Serdengeçti başka bir sistem -Açıkta söylediği: Dindar Devlet. Bazılarının- iddia ettikleri: Din esasına müstenit devlet- teklif etsin! Ne gam?

Önce, şu sistemi bir alaşağı edelim de, sonrası için Allah kerim!

Tıpkı Weimar Cumhuriyetinde olduğu gibi kara ile kızıl, kolkola. Acaba bu, Demokratik Cumhuriyetin taraftarlarına bir şey demez mi? Hiç olmazsa, birbirlerini yemem elerini?..,

Politikacılar

Birinci takım kımıldıyor

Mavi üniformalı çocuk, asansöre binen iki kişiye:

"— Kaçıncı kata çıkacaksınz?.." diye sordu.

"— Sekizinci kafa, roof'a çıkacağız.." cevabını alınca da, sol elini 8 numaralı düğmeye doğru uzattı

Tam düğmeye basacağı sırada, gözü, iki kişiden gözlüklü olanın omuzunda asılı fotoğraf makinesine ilişti.

"— Siz gazeteci misiniz?" dedi..

"— Evet.."

Asansörcü çocuk, düğmeye basmaktan caydı ve:

"— Özür dilerim. Kesin emir aldım. Kimseyi 8. kata çıkaramam.." dedi.

"— Emri veren kimdir?"

"— Müdüriyet.."

Beklenmedik bu cevap karşısı da gazeteciler, asansörcü çocukla tartışmayı lüzumsuz buldular. Asansörcü çocuk nihayet, İtalyan müdürün verdiği emri yerine getiriyordu. Ne denilebilirdi? Bu yüzden, asansöre girdikleri gibi çıkmaları bir oldu.

HAFTANIN İÇİNDEN

Gerçekçiliğe Çağrı

Metin TOKER

"Başbakan Demirel Türkiyede AP'nin iktidarda olduğunu biliyor. Biz de biliyoruz. Herkes biliyor. Bunun, meşru bir iktidar olarak kabul edildiği de ortada.

Başbakan Demirel, 1966 Türkiyesinde İktidarda olan bir partinin kudretinin ne olduğunu bilmiyor. Bunu, adamları da bilmiyorlar. AP'nin DP'den devralınmış borazanları mütemadiyen feryat edip duruyorlar: "İktidarda mıyız, değil miyiz? Bu nasıl iktidardır, istediğimizi yapamıyoruz!" AP'nin, arzuladığı kanunları arzuladığı şekilde Meclisten çıkaramaması bunların yüreğindeki büyük hicrandır. Bunlardan biri olan Orhan Seyfi Orhon o kadar yanık yazmaktadır ki.. "Nedir bu, 'bizim halimiz?" diyor. Anayasayla bağlıymışlar, Danıştay kararlarıyla bağlıymışlâr, Partiler Kanunuyla bağlıymışlar, Mecliste Muhalefetin eline bir takım haklar verilmiş, bunlar alınamıyormuş.. Hele bir hadise, üç İktidarın methüsenasını aynı başarıyla yapmış, ihtiyar kalemin aklını başından almıştır. "Nasıl olur bu iş? Cumhuriyet Başsavcısı isterse Başbakan, koca Başbakan hakkında tahkikat açabilirmiş. Bir takım hâkimler de, lüzum görürlerse koca Başbakanı, Genel Başkanı olduğu partisinden attırabilirlermiş. Bu yapılmazsa, Anayasa Mahkemesi partimizi kapatabilirmiş. Biz bunları hep, iktidara geldiğimiz zaman farkettik. Aman Allah, meğer İnönü bizi ne bağlarla bağlamış da gitmiş.." diye feryat üstüne, feryat..

Süleyman Demirlin Tabii Senatörlük müessesesine karşı yaptığı yeni çıkış, hastalığın nerede başladığı hususunda hâlâ bazı şüpheleri bulunanları uyaracak niteliktedir. Başbakan ve seçimleri kazanan partinin Genel Başkanı, aklınca Tabii Senatörlere gözdağı vermektedir: "Beş seneden beri Tabii Senatörlerin takındığı tavır Tabii Senatörlük müessesesinin münakaşasını yaratacak bir intibaı millet vicdanında uyandırmış bulunmaktadır."

Başbakan ve seçimleri kazanan partinin Genel Başkanının bilmediği nokta, kendisinin de, partisinin de Tabii Senatörlük müessesesinin kılına dokunamayacaklarıdır. Böyle olunca, bir kudret mevkii olması gereken Başbakanlık makamın sahibi, kamu oyunun önünde değirmenlere saldıran bir silahşör durumunda kalmaktadır. Gerçi Süleyman Demirel siyaset pazarına çıktığı günden beri "kolay lâf" söylemekle şöhret yapmış, İstanbul köprüsünden patates fabrikasına "türlü çeşitli" vaadlerde bulunmuş, sonra da, sıkışınca, inanılmaz bir fütursuzlukla "Ne olmuş? İstanbula köprü yapacağız dediysek hemen yapacağız demedik ya. Dedik mi?" diyebilmiştir. Kanun çıkarmaya gelince, kudretini bilmemek yüzünden meşhur Seçim Kanunu hezimetine uğramış, şimdi de, Meclisten geçirebildiği tek tasan olan Af Tasarısı Senatoda takılmıştır. Başbakan ve seçimleri kazanan partinin Genel Başkanının Tabii Senatörlere hiddeti belki de buradan gelmektedir. Ama hiddete kapılan taze politikacı Demirel, gene kudretinin yetmediği ve yetmeyeceği bir hedefi seçmiş olduğundan dolayı yeni bir açmazın içine düşmüştür.

Tabii Senatörlük müessesesinin lüzumluluğunu, sevimliliğini veya sevimsizliğini tartışmak bir şeydir, ona, tehdit makamında hücum etmek bir başka şeydir. Başbakan "millet vicdanı"ndan bahsederken, her halde, daima yaptığı gibi kendi taraftarlarını kastetmektedir. Ancak, kendi taraftarları, İhtilâle ve ihtilâlcilere olan düşmanlıkları yüzünden, vicdanlarında Tabii Senatörlük müessesesini şimdi tartışmaya başlamamışlardır ki.. İlk buldukları serbestlik fırsatında Tabii Senatörlerin kendilerini, tartışmaya da lüzum görmeksizin mahkûm etmişlerdir. Eğer AP Genel Başkanının çıkışı, taraftarlarına, yeni saldırılar için bir işaretse, işaret kampanyanın gerisinde kalmış demektir. Zira AP organları ve borazanları bu müesseseye karşı yıllardır ateş püskürmektedirler, fakat ellerinden bir şey gelmemektedir.

Çünkü Tabii Senatörlük bir Anayasa Müessesesidir ve Anayasaya ilişmek AP'nin haddi değildir.

Süleyman Demirel, seçimleri kazanan bir partinin memlekette istediği her şeyi yapabileceği inancım bir tarafa buralar ve gerçekçiliğe dönerse önce kendi içinde, sonra muhitinde, nihayet Türkiyede huzurun ilk adımını atmış olacaktır. 1966 Türkiyesi, bir çok kuvvetin işbirliğiyle idare edilebilecek bir Anayasa Devletidir. Anayasanın başından, sonundan şikâyet etmek hiç bir fayda sağlamaz. Anayasa, başıyla ve sonuyla bir bütündür, onun kurduğu müesseseler denetleme görevlerini kendi bildikleri tarzda yapacaklardır. Süleyman Demirelin istediği tarzda değil.. AP "dediğim dedik, çaldığım düdük" prensibini terketmediği süre, tutumuyla sadece türk aydınını kendinden biraz daha uzaklaştırmayacak, aynı zamanda, sırtındaki kudret hırkasının beş para etmediğini ortaya koyarak, gözlerini ona dikmiş büyük kütlenin de desteğini kaybedecektir.

Şimdi, Tabii Senatörler Başbakana dönüp te: "Hodri meydan, Süleyman Bey.. Görelim elinden geleni" deseler, Başbakan verecek "Elimizden geleni göstereceğiz dediysek, hemen göstereceğiz demedik ya.. Dedik mi?" den başka bir cevabı kolay bulabilecek midir?

Ve bulamazsa, acaba bu onun prestijine bir şey mi ekleyecektir, yoksa bir şey daha mı alıp götürecektir?

Olay, haftanın başında Pazartesi gecesi, Türkiyenin ünlü turistik otellerinden biri sayılan Büyük Tarabya Otelinde cereyan etti. O gece, otelin 8. katında bulunan muhteşem manzaralı roof bar, DP devri Bakanlarından Medeni Berk tarafından tutulmuş bulunuyordu. Bir metal şirketinde müdürlük yapmakta olan Medeni Berk, 150 kişilik roof ban, başta DP devrinin "kocamış" Cumhurbaşkanı Celâl Bayar olmak üzere, yakın arkadaşlarını biraraya toplamak için kapatmıştı. Çok gizli tutulan ve her nasılsa, kulağı delik birkaç gazeteci tarafından duyulan bu toplantıya katılacakların listesini ise daha önceden Medeni Berk yapmış ve mutfaktan 40 kişi için yemek hazırlamaları istenmişti. Ne var ki, bu davetli listesini elde etmek kolay olmıyacaktı. Nitekim, 8. kata çıkamıyan -AKİS muhabiri hariç- gazeteciler, otelin kapısında nöbet beklemekten başka çare bulamadılar.

Toplantının düzenleyicisi Medeni Berk ve eşinin, dokuz yılda 95 milyon liraya çıkan otelin bu en güzel manzaralı bölümünde, davetlilerden ilk karşıladıkları, Medeni Berkin eski kabine arkadaşı Sebati Ataman ve eşi oldu. Gri renk elbise giymiş, siyah çerçeve gözlüklü, müebbet hapse mahkûm bu iki eski Bakan, amerikan barın karşısındaki koltuklara oturup kokteyllerini yudumlarlarken, 966 model, İmpa'la marka "34 FU 633" plâkalı araba otelin kapısında durdu. Ön camın sağ tarafında "107 BASIN İstanbul" yazılı olan arabadan, koyu lâcivert elbiseli, beyaz kravatlı, sabit bakışlı, "kocamış bir zat" indi. Bu toplantıya başkanlık edecek olan Bayardan başkası değildi. Âdeta bir "hayâli fener" gibi yürüyen Bayar, yanında orta boylu, tıknaz, kırçıl ve dik saçlı arkadaşı olduğu halde, asansöre yürürken ansızın flâşlar patladı. Bundan oldukça ürken Bayanın, suçüstü yakalanan insanlar gibi rengi beyazlaştı. Kendisine cansiperane bir şekilde koruyuculuk etmeyi görev sayan otelin iki türk sorumlusu ise, resminin çekilmemesi için bir yandan foto muhabirlerine engel olmaya çalıştılar, bir yandan da "Kocamış"ı, duvarın dibindeki güzel dansözü seyretmesine fırsat bırakmadan, asansöre doğru götürdüler.



Celâl *Bayar* Tarabyadaki otele giriyor
Birinci takım faaliyette...

Gölge kabine toplantısı mı?

Saat 20.40'ta Sayarın roof bara gitmesinden sonra asansör, daha yarım saat kadar, 27 Mayıs Devriminin müebbet hapisle cezalandırdığı DP devri kodamanlarım 8. kâta taşıdı durdu. Yukarı çıkanlar arasında ilk anda tanınanlar ise, DP milletvekili Osman Kavrakoğlu, Rıfat Kadızade ve hâlen Yassıada hükümlülerinin sözcülüğünü yapan DP'li Bakanlardan Celâl Yardımcı ile Sebatı Atamandı. Toplantıya, AP adına, milletvekili Ahmet Dallı ile İsmet Sezgin bugünlerde. Demirelin en yakın adamıdır- de katıldılar. Dedikodu yazarlarına bol doküman verecek derecede süslü eşlerini de yanlarında getiren müebbet hükümlüler, roof barı, geçmiş devrin bir çeşit kabine toplantı salonuna çevirdiler.. İdam edilen Hasan Polatkanı ise, Şişlide oturmakta olan çekik gözlü eşi ile baldızı temsil ediyorlardı.

Berkin "Biz kendi aramızda bir aile toplantısı yapıyoruz. Kimsenin girmesini onun için istemiyoruz.." demesine rağmen, toplantının önemli bir güne rastlaması manidardı. Zira, o sabahki gazetelerin manşetleri, Bayar da dahil, uzun masanın etrafına toplanmış olanların yüreklerini ağızlarına getirecek nitelikte haberler veriyordu. Cumhuriyet Se-

Bilgehanın Günahı!

"Bugün bir adam çıksa da Turhan Feyzioğluna dese ki:

"— Arkadaş! Sen, M.B.K. günlerinde öyle bir devir, oldu ki, demokratik rejime geçilebileceğinden ümidi kestin ve sözümona siyasî hayattan uzaklaşıp akademik kariyere döndün, bunu çalımla ilân etlin, bir üniversiteye rektör oldun, M.B.K.'ya bu tarafsız hüviyetinle yanaşıp istikbalini onların gölgesinde yapmaya çalıştın, hadiseler başka yönde gelişince tekrar partine döndün..."

Bu, Turhan Feyzioğlunun Parlâmentoda C.H.P.'nin en kıymetli bir elemanı olduğu, partiye de, memlekete de, demokratik rejime de hizmet ettiği gerçeğini değiştirir mi?

Bugün bir adam çıksa da Orhan Erkanlıya dese ki:

"— Arkadaş! Sen, demokratik rejimi bir dikta heveslisinin elinden kurtarmak için geldiğin iktidara, ortam elverişlidir hayali içinde oturmaya kalkışdın, seçimleri geri bırakmaya heveslendin ve seni bunun üzerine postalayıp yurt dışına şevkettiler.,."

Bu, Orhan Erkanlının bugün savunduğu, hizmetinde bulunduğu ve gerçekleşmesi için gerçekten başarılı çalışmalar yaptığı demokratik fikirlere leke verir mi, Erkanlının görünen meziyetlerini azaltır mı?

Bugün bir adam çıksa da Nihat Erime dese ki:

"- Arkadaş! Sen, Menderesin ceberrutlaştığı bir devrede C.H.P.'den ümidi kesip gençliğini boşa geçirmemek için bu diktatör taslağının emrine girdin ve onunla' birlikte taktikler yaptın, ona akıllar verdin..."



Cihat Bilgehan
Tencere dibin kara.

Bu, Nihal Erimin bugün demokratik rejimin iyi, sağlam işlemesi için mükemmel bir parlâmento adamı olarak çalıştığı, C.H.P.'nin sıhhatli prensiplerine bağlı bulunduğu gerçeğini değiştirir mi?

İsa demiş ki: İçinizden kimin hiç bir günahı -yoksa, ilk taşı o atsın! Ama onu dinleyenler, başlarını eğmişler ve elleri taş atmak için kalkmamış.

Halbuki, bizde?.

Eğer A.P. Bakanı Cihat Bilgehana bir kötü icraatından, bir namussuzluğundan, bir hatalı tasarrufundan, tutumundan, savunduğu zararlı fikrinden dolayı hücum edilseydi, bu, mükemmel politika olurdu. Prof. Feyzioğluna bu yakışırdı. Çünkü Prof. Feyzioğlunun "Hamido Politikası" yapmaya ihtiyacı yoktur. Hattâ denilseydi ki: "Canım, Cihat Bilgehandan da Devlet Bakanı olur mu?" -Kabineye bakılınca bu, pek söylenemez ya..- onu da anlamak kabildi.

Cihat Bilgehânın bugün hücuma maruz kalmasının sebebi ne? Vaktiyle 14'lere bir yazdı vesika vermiş ve bunda, Türkiyenin kalkınması için onlarla işbirliği yapmayı taahhüt etmiş!

Bunu sadece Bilgehan mı vermiş sayın Feyzioğlu, Gülek, v.s. v.s..? Hem, M.B.K.'ya değil. 14lere?.

Ama Bilgehan, M.B.K.'ya sadakat yemini olarak Feyzioğlu tarafından falsolu şekilde ortaya atılan iddiada "teferruat hatası" var diye o kadar cayırtılı çıkış yapmasaydı, daha iyi olurdu. "Namussuzluk", "Yalancılık", "İftiracılık" gibi sözler de, bugün politika edebiyatında moda olsa dahi söyleyene itibar getiren kelimeler olmaktan uzaktır. Bilgehan, Demire Kabinesindeki pek, pek ender İtidalli ve Yol, Usul Bilir Bakan sıfatına, eğer hücumu daha serinkanlı tarzda alabilseydi lâyık kalırdı.

Zira, M.B.K. bir umacı değildir ki?

Olmadığı şuradan bellidir ki 1961 yılı içinde yayınlanmış resmi belgelerde M.B.K.'nın müşavirleri listesinde -hani, üstadlar ne müşavirler seçmişlerdi ya..- bir parlak isim sırıtmaktadır: Süleyman Demirel!

natdsunun, Yassında hükümlülerinin affını tasarıdan çıkarması, bu DP yöneticilerini şaşkına çevirmişti.

Gece yarısına kadar devam eden, 4 saat 20 dakikalık bu toplantıda, masanın sol baş tarafına oturmuş bulunan Bayar, her zamankinden çok konuştu. Yemekten önce amerikan barda içilen içkilerle birazcık olsun neşelenen şık giyimli 15'e yakın hanım olmasa, erkeklerin suratından düşen bin parça olur sanılırdı. Toplantı boyunca hep; AP'nin tutumundan ve parti içindeki sessiz savaştan söz edildi. DP takımı, kendilerinin mirasını yiyor saydıkları ve "lüpçüler" diye isimlendirdikleri yeni AP idareci takımını gevşeklikle, kendi, haklarını gereği gibi savunmamakla, kâfi derecede "enerjik" olmamakla suçluyorlardı. Bu bakımdan, toplantıda bulunan iki AP milletvekilinin, iktidardaki arkadaşlarına götürecekleri direktiflerin çok enteresan şeyler olacağı tahmin edilebilir. Zira, saat 24.05'te toplantıyı terkeden Bayar, oldukça sinirliydi. İsviçre plâkalı arabayla giderken, fazla düşünceli hali dikkatten kaçmıyordu.

Kocamışın gitmesinden 15 dakika sonra, 8. kattan aşağı menlerin de pek, "aile toplantısından" çıkmış bir halleri yoktu. Hattâ gazetesinin ismini saklıyarak, kendisini Son Havadis muhabiri diye tanıtan foto muhabirine otel kapısında poz verirlerken bile durgundular, düşünceliydiler. Bu durgunluk, önceki günki Cumhuriyet Senatosu toplantısından ileri geliyordu.

A. P.

Büyük lokma, büyük söz

"Bu haftanın başında Ankarada Başbakan Demireli gören gazeteciler, karşılarında sinirli bir Süleyman Bey buldular.Süleyman Bey çabuk kızıyor, çabuk parlıyordu. Gerçi şimdilik hiddetleri de çabuk geçiyordu ama, bütün pişkinliğine rağmen AP Genel Başkanının AP içinde gelişen cereyanlardan memnun bulunmadığı anlaşılıyordu. Grupun çeşitli kanatları kendisi aleyhinde açıktan cephe almışlardı. Gerçi bu kanatlar arasında ortak noktalar fazla değildi. Hâttâ her bili, ötekinin düşmanı durumundaydı ama, Hükümete Muhalefette bunlar birleşiyorlardı.

Nitekim, haftanın başında yapılan AP ortak Grup toplantısında söz alanlardan Kayseri senatörü Hüsnü Dikeçligil:.

"— Hükümet yapacağını söylemeli, yapamıyacağını asla vaadetmemelidir" dedi.

Gruptaki Bakanlar yerlerinde şöyle bir kımıldadılar ve kravatlarım gevşeterek ferahlamaya çalıştılar. Aynı konuda söz alan Sabahattin Savacı ise şöyle diyordu:

"— İktidarın ortada bir vaadi var. Bunu yerine getirmeye çalışmalıdır. Bu zam tasarısından vazgeçelim ve Personel Kanununu uygulamaya çalışalım. "Zam kanunu Hükümetimiz ve partimiz için faydalı olamaz. Bunu tatbik etmeyip, Personel Kanunu etüd edilmelidir..."

Personel Kanununu 1 Mart 1966 dan itibaren uygulayacağını ve en kısa zamanda kadro kanununu Meclise getireceğini defalarca ilân eden Demirel Hükümetinin, âdeta kendi kendisiyle alay eder gibi, Meclise getirdiği bu saçma zam tasarısı AP Grupunu bile isyan ettirmişti.Gerçi mesele af tartışmaları arasında ikinci plânda kaldı ama, gazetelerde konunun büyük yer almaması siyasi bir skandal olma niteliğini ortadan kaldırmadığı gibi, yüzbinlerce memur ve memur ailesinin umutsuzluğa düşmesini ve "Yârabbi, bize ciddi bir hükümet ver" diye dua etmesini engelliyemedi.

Bölükbaşı kendine mahsus üslubuyla durumu şöyle tasvir etti:

"— Sözüm senettir övünmesine rağmen, bugün protesto 'edilmiş mevkiine düşenler, yüzbinlerce memura herşeyden evvel bir de aldatılmanın acısını ve ıstırabını tattıranlar, milletin kaderinde söz sahibi olmaya devam ettikleri müddetçe Türkiye için huzur bir türlü gelmeyen bızırdan başka bir şey olmıyacaktır..."

Özarda ise bir önerge vererek, söz verdiği halde Personel Kanununu çıkaramayan Hükümetin derhal istifa etmesini istedi. Koskoca bir Personel Reformu, birçok memur zümresini dışarıda bırakan basit bir zam kanunu ile rafa kaldırılırken, İçişleri Bakanı Faruk Sükan, Samsunda düzenlediği Valiler toplantısında, "idarede reform yapılacağını, daha rasyonel bir halk idaresinin kurulacağını" müjdeliyordu!

Kötü bir tesadüf, Sükanın Samsunda bulunduğu günlerde Termenin 25 köyü korkunç bir sel felâketine uğradı. Binalar yıkıldı. mahsul harab oldu, hayvanlar öldü. Halk idaresi kuracağını vaadeden Sükanın meseleye gösterdiği derin ilgiyi, CHP Samsun milletvekilleri - Kâmuran Evliyaoğlu ile Yaşar Akal - Başbakan Demirele çektikleri telgrafta şöyle ifade ettiler:

"Esefle kaydedelim ki, beş gündenberi Samsunda bulunan ve günde iki öğün muhteşem ziyafet sofralarında kadeh kaldıran İçişleri Bakanı Faruk Sükan, bırakınız köylünün derdine derman olmayı, sel mıntıkalarını dahi gezmek lüzumunu hissetmemiştir. Köylü vatandaş

Affedenleri

A P'nin "memleket gerçeklerine göre" hazırladığı ve kanunlaştırmak için halen uğraştığı Af Tasarısı ile kendi kendini affeden var mıdır? Varsa kimlerdir? Millet Meclisi üyelerinin durumlarına göre düzenlenmiş olan aşağıdaki bilgiler, bu sorunun cevabını merak edenlere sunulur:

Millet Meclisinde dokunulmazlığının kaldırılması istenen milletvekili sayısı 80'dir. Milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması için Millet Meclisi Başkanlığına gelen dosya sayısı ise 175'dir. Sanık sayısı ile dosya sayısı arasındaki bu fark, bazı sanık milletvekilleri hakkında birden fazla suçtan dosya düzenlenmiş olmasından doğmaktadır.

80 sanıktan 57'si AP'lidir. Meclise, dokunulmazlığın kaldırılması için gelen 175 dosyadan da 137'si iktidar milletvekilleri baklanda düzenlenmiştir. Yani Meclisteki sanıklardan % **71'i,** Meclise gelen dosyaların ise % **79'u** iktidar partisine aittir. Diğer partilerin durumu ise şöyledir: MP: 1 sanık, 1 dosya. **YTP** 4 sanık, 6 dosya. **TİP:** 6 sanık, 15 dosya. **CHP:** 9 sanık, 11 dosya. CKMP: 2 sanık, 3 dosya. Bağımsızlar: 1 sanık, 2 dosya.

AP'li sanıklar şunlardır: Kemal Yılmaz, Cevat Avcı, Mehmet Yardımcı, Tekin Erer, Nihat Kürşat, Süleyman Ünlü, Ethem Kılıçoğlu, Esat Kemal Aybar, Turan Bilgin, Salt Sina Yücesoy, Kadri Erogan, Vedat Ali Özkan, Ekrem Dikmen, İhsan Ataöv, Cihat Bilgehan, Süreyya Sofuoğlu, Şevki Güler, Ali Bozdoğanoğlu, Hami Tezkan, Ali Köymen, Saadettin Bilgiç, Abdurrahman Güler, Halini Aras, Nuri Bayar, Şinasi Osma, Ertuğrul Akça, Hasan Fehmi Boztepe, Ertuğrul Gazi Sakarya, Burhan Bozdoğan, Ahmet Canbilgin, Ahmet Dallı, Mithat Dülge, Settar İlksel, Ahmet Uysal, Osman Zeki Efeoğlu, Mehmet Ali Aytaç, Cevat Önder, Turhan Dilligil, Şevket Asbuzoğlu, Aydın Yalçın, Mehmet Ateşoğlu, Fuat Avcı, Sabahattin Savacı, Muammer Dirik, Sadi Pehlivanloğlu, Cemal Külahlı, Nihat Bayramoğlu, Osman Yüksel Serdengeçti, Mustafa Kaptan, Süleyman Çağlar, Ahmet Mustafaoğlu, Ali Rıza Çetiner, Ahmet Şevki Bohça, Ahmet Özer.

CHP'li sanıklar: Kemal Demir, Fakih Özfakih, Kâmuran Evliyaoğlu, Niyazi Özgöç, Metin Cizrelioğlu, İhsan Kabadayı, Selahattin Hakkı Esatoğlu, Cihat

derdini anlatmak için gittiği kapılardan yüz geri itilmiştir..."

Ümit verici bir tablo!

Termedeki sel felâketzedeleri Hükümetin ilgisini bekleyedursunlar, o ilgiye, geçen Perşembe günü önemli bir malî kanunu görüşen Cumhuriyet Senatosu dahi mazhar olamamıştır. AP'li senatör İskender Cenap Ege tarafından 1966 yılı bütçe cetvellerinde değişiklik yapılması için verilen ve önemli aktarmalarla 36 milyon liralık ek ,ödenek tahsisini öngören tasarının görüşülmesi sırasında Senatoda Hükümet temsilcisi bulunmamıştır! Muhalefet senatörlerinin konuyla ilgili soru ve tenkitlerine Bütçe Komisyonu Başkanı "Ben bu konuları bilmem" diye parlak bir karşılık vermiş, yapılan oylamada AP'liler, çoğunluklarıyla tasarıyı kabul etmişler, sandıktan çıkma kudretleriyle hükümetsiz, izahatsız, meseleyi hallediverMişlerdir. Ama Ferit Melenin şu sözleri de Senato zabıtlarına geçmiştir:

"— Önemli bir aktarma ve Ödenek Kanunu üzerinde konuşuyoruz. Komisyonda bugünkü malî durumumuzu belirttik ve Hükümetten cevap istedik. Ancak komisyonda cevap verilmedi. Millet Meclisinde cevap verileceğini tahmin ettik, orada da cevap verilmedi. Şu anda Senatoda Hükümet temsilcisi bulunmamaktadır. Bu tasarı ile Hükümet bazı aktarmalar yapmakta ve 36 milyon lira ek ödenek istemekte dir. 1965 yılı bütçesi, Cumhuriyet tarihimizde görülmemiş şekilde, 1 milyar 300 milyonluk bir açıkla kapanmıştır. 1965-66 yılında 1 milyarın üzerinde ödenmemiş bir bütçe açığı yüklenmiştir. Bu açık, bu senenin gelirleri tarafından ödenecektir. Bu yıl bir miktar gelir artışı olmuştur. Ama Af Kanunu ile vergi cezalarının affedilmesi bu artışı götürmüştür. Nakit noksanımız had safhaya gelmiştir. Birçok ödemelerin yapılamadığı duyulmaktadır. İşle, mali durumumuzun tablosu budur!.."

Sırıtan taktik

Çok Önemli bir mali tartışma yapılırken Hükümetin ilgi göstermemesinden yakınan Ferit Melen üzülmemeli. alınmamalıdır. Hükümetin ilgisizliği sadece mali konulara münhasır değildir. Bu bir çalışma üslûbudur. Tunçkanat tarafından yapılan açıklamalar karşısında Demirel Hükümetinin hâlâ devam ettirilen, akıl ve havsalaya sığmaz tutumu, bu çalışma üslûbunun en son ve en belirgin örneğidir. Kamuoyu, bu son derecede vahim iddialar karşısında Hükümetten doyurucu bir açıklama beklemekte, fakat ortada, Tunçkanada ve tabii senatörlere İktidar saflarından yöneltilen dolaylı ve dolaysız hücumlardan başka bir hareket görülmemektedir. Demirel, verdiği müphem demeçlerle meseleyi daha da karanlığa itmekten başka bir şey yapmamaktadır. Hattâ, elinde kesin bir "doküman" olmadığı anlaşıldığı halde, muğlâk ifadelerle, Amerikan Büyük Elçisinin, bir süre önce olayı yalanlamak için usulen verdiği demeci haklı çıkarma gayreti içinde görünmektedir. İktidar, iddiaları, resmi ve kesin bir açıklama yapmadan çürütmek için ,ilgi çekici bir metod kullanmaktadır: Demirele yakın AP'liler kulislerde konuyu açmakta ve esrarlı bir ifade takınarak şöyle demektedirler:

"— Hükümet boş mu duruyor sanıyorsunuz?.. Vesikaların sahte olduğu tesbit edildi bile! Polis Enstitüsü, Dickson'un imzasının bulunduğu fotokopiyi normal bir kâğıdın büyüklüğüne getirdiği zaman imza normal bir imzanın birkaç misli büyüklüğe erişiyormuş... Yani imza, fotokopi ılınırken monte edilmiş... Demirel iki gün sonra basın toplantısı yapacak ve durumu açıklıya-

sevsinler!

Baban, Necdet Yücer.

TIP'li sanıklar: Mehmet Ali Aybar, Çetin Altan, AH Karcı, Adil Kurtel, Rıza Kuas, Yahya Kanbolat.

YTP'li sanıklar: Recai İskenderoğlu, Cengiz Ekinci, Nihat Doğan, Ali Karahan.

CKMP'li sanıklar: Reşat Özarda, Abdülbaki Akdoğan.

MP'li sanık: Osman Bölükbaşı.

Bağımsız sanık: Muzaffer Karan.

Bu listelerde yer alan milletvekillerinden bazıları kanunları ihlâlde maşallah oldukça hızlı gitmişlerdir. Şampiyon, hakkında 12 dosya bulunan Turhan Dilligildir. Onu, 10'ar dosya ile Kadri Erogan ve Tekin Erer, 9 dosya ile Çetin Altan, 8 dosya ile Ethem Kılıçoğlu, 3 dosya ile İhsan Ataöv ve 4'er dosya ile Hacı Şevki Güler, Osman Zeki Efeoğlu, Hasan Fehmi Boztepe ve Süleyman Ünlü izlemektedirler. Meclise gelen 179 dosyanın 70 tanesi bu zevat hakkındadır.

AP'lilerin en çok ihlâl ettikleri kanun, 38 sayılı Tedbirler Kanunudur. Daha sonra ise lâikliğe aykırı hareket ve dini siyasete âlet ederek devlet nizamını yıkıcı faaliyette bulunmak gelmektedir. Bu arada ilgi çekici bir gerçek ortaya çıkmıştır. AP'liler, Gruplarında, TCK'nun 103/1. maddesini Af dışı bırakmakla güya atatürkçü olduklarım ispat etmek istemişlerdi. Ama sonra, bu maddeden mahkûm olan kimsenin bulunmadığı, dini siyasete âlet ve lâikliğe aykırı hareketlerin 163/4'e girdiği, bunun ise Affa dahil olduğu tesbit edilmiştir. Nitekim, sanık AP'liler içinde Af dışına çıkardan 163/1'i ihlâl eden kimse bulunmadığı halde, 163/4'ü ihlâlden hakkında dosya düzenlenmiş üç AP'li vardır. Bunlar Hacı Şevki Güler, Cemal Külahlı ve Sadi Pehlivanlıoğludur.

Milletvekilleri hakkındaki bazı ilgi çekici suç isnatları ise şöyle sıralanabilir: Cevat Avcı (AP): Devletin silahlı kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif. Ali Bozdoğanoğlu (AP): Hükümetin ve Ordunun şahsiyet-i maneviyesini tahkir. Mithat Dülge (AP): Yolsuz kredi açtırtmak. Settar İlksel (AP): Sahtekârlık. Ali Karahan (YTP): Devletin birliğini bozmağa çalışmak ve ölümle tehdit. Metin Cizrelioğlu (CHP): Evrakta sahtekârlık.

İşte "memleket gerçeklerine göre" âtifette bulunan zat-ı muhteremlerden 80 tanesinin görünüşü!.

cak. Aman sizden rica edelim, bunu kimseye söylemeyin..."

Bu şekilde su altında sürütülen propaganda nihayet, geçen haftanın başında, büyük tirajlı ve Demirele yakın bir gazetenin manşetine, kesin bir habermiş gibi oturtuldu. Ondan sonra günler geçti, hafta doldu, ama Demirelden en küçük bir açıklama gelmedi! AP'li bassına bu kadarı yetmişti. Şimdi AP'li basında Allahın günü yapılan, belgelerin sahteliğinin kesinlikle ispatlandığını tekrarlamaktır. Buna "Demirci taktiği" denilmektedir. Esası, meseleleri karıştırıp çorbaya çevirerek, ciddiyetten uzaklaştırmak, sonra da yok farzetmektir. AP'nin geniş ve güçlü propaganda mekanizması da buna yardımcı olmaktadır.

Demirel taktiği biraz değiştirilerek, partiiçi meselelerde de uygulanmaktadır. Ama o zaman AP'li basının yerini Demirelin kulisçileri almaktadır. Kabine değişikliği meselesi bu taktiğin uygulandığı bir meseledir. Demirel, Gruptaki muhalefeti kırmak için bu konuyu kullanıp durmaktadır. Ne zaman Grupta muhalefet şiddetlense, kabine değişikliği haberleri dallanıp budaklanmakta ve tabii, Bakan olma heveslisi bazı muhalifler, "ne olur ne olmaz, biraz yumuşıyayım da Demirel ,beni kabineye almaktan vazgeçmesin" düşüncesine kapılıvermektedirler.

Hükümetin Personel Reformu yerine zam kanunu getirdiği, 21 Mayısçıları affetmediği ve bunlara benzer meseleler yüzünden Grupta müşkil durumda kaldığı şu günlerde "kabinede revizyon" haberleri yine yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Demirelcilerin söyledikleri, Meclisin tatile girmesinden sonra Başbakanın Hükümetindeki "zayıflar"ı uzaklaştırarak yanına "kuvvetlî-!er"i alacağıdır.

Şimdi, kendisini "kuvvetli" bilen her AP'li bir bekleyişin içindedir.

Memurlar

Havanda su dövenler

Geçtiğimiz haftanın başında, AP Hükümetinin Maliye Bakanı, Mecliste etrafını çeviren gazetecilere:

"— Reform filân kalmadı, beyler. Hepsi bu kadar!" demişti.

Bakan, birkaç gün sonra, Cuma günü, kendisiyle özel olarak görüşen Millet Meclisi Maliye Komisyonu üyelerine:

"— Reform şeklinde bir işi yapamayız. Elimizdeki para budur" dedi.

Bundan birbuçuk yıl önce ciddi gazetelerde "Personel maaşlarına zam yapılması suya düşüyor. Zira zamlar için 1.5 milyar kadar para lâzım. 1966 bütçesinin de büyük açık vereceği düşünülürse, vergi kaynaklarında sosyal adalete uygun olarak yeni ve köklü bir düzenleme yapılması gerekiyor" şeklinde haberler çıktığında, "Ne kadar para lazımsa bulunacak, personel maaşlarına zam işi halledilecek" diye caka satan AP Hükümeti yetkilileri, bugün, lâfla peynir gemisi yürümiyeceğini kabullenmiş bulunmaktadırlar. Personel Reformunun mali yönü üzerinde birbuçuk yıldır beceriksizce oynanan oyunu ise kamuoyu artık iyice anlamış durumdadır.



İhsan Gürsan
Aşağı tükürsen sakal...

Çok yakın bir geçmişte, "Personel Reformunun malî kısımları uygulanacaktır. Sözüm senettir" diyen Başbakan Demirel, buna rağmen, "Reform çalışmaları devam edecek, en kısa zamanda sonuçlandırılacaktır" demekten de geri kalmamaktadır. Çok konuda, zamana göre lâf etmek huyunda olan "sandıktan çıkma" Demirelin bu sözünün de elbette ki aslı çıkmayacaktır. Bunun böyle olacağını, Maliye Bakanı İhsan Gürsan, Meclis Maliye Komisyonu üyelerine açıkça söylemiş "Reform Kanununun uygulanması için 2.5 milyar lira lâzım, beyler. Ben sizin dediğinizi yapamam. Gidin, Hükümete anlatın derdinizi" demiştir.

Hikâyenin gelişme şekli

97 Mayıs Devriminden sonra, 1950 - 1960 döneminde paranın değerindeki devamlı düşme karşısında güç durumda kalan sabit gelirli, memur ve ücretlilerin durumu ele alınmış, toplu sözleşmelerle yeni bir işveren - işçi düzeni kurulmuş, işçi ücretlerinde ilgili sendikaları gücü oranında yer yer yükselmeler sağlanmış, bu arada, 1961'lerde memurlara, iki partide, toplam yüzde 35'lik bir zam yapılmıştır. Ancak, o günkü hükümetler, meselenin geçici zamlarla çözümlenemiyeceğine inandıkları için, idarede köklü bir yenileştirme ile birlikte, personel meselesinin de,-malî problemler dahil, geniş bir şekilde çözümlenmesi gerektiği gerçeğinden hareket etmişlerdir. Devlet Personel Dairesinin çeşitli kuruluşlardan ayrı bir organ olarak teşkili bu yüzdendir.

Aradan çok geçmeden çalışmalar başlamış, bu yeni kuruluşa, kendi dar kadrosunun gücünü aşkın, yığınla meseleyi halletme görevi verilmiştir. Devlet daireleri yeni havadan kuşku içindedirler. Durumlarının değişmesini istemeyen yöneticiler ve çeşitli çevreler, kulis çalışmalarına başlamışlardır. Devlet Personel Dairesi ise, güçlükler karşısında, "bu iş böyle olmaz" diyemediğinden, işler ilerlemiş, fakat problemlerin çözümü, hükümetlerin ve ilgililerin bu problemler" karşısında kesin bir tutum takınmaları sağlanamamıştır.

AP takımının fiilî Sorumluluğu içinde geçen altı aylık son koalisyonda, devlet personelinin durumunu yeniden biçimlendirmek için yapılan çalışmalar bu hava içinde geçmiştir. Perde yavaş yavaş aralanmış, personel maaşlarının günün şartlarına göre ayarlanması için, devletin yeni mali kaynaklar bulması gerektiği görüşüne varılmıştır. Koalisyonda 900 milyon lira olarak gözüken bütçe açığı, 1966 Bütçesinde 1 milyarın çok üstüne çıkmıştır. Hattâ, Yüksek Plânlama Kurulu ön çalışmalarında bu açığın 2.3 milyar lirayı bulduğu görülmüş-

tür. Ciddi yanı bulunmayan bir takım tedbirlerle bu açık indirilmiş ve Maliye Bakanının direnmesine, 1966 programını imzalamak istememesine rağmen, nihai bütçe açığı gene de, 1966 programına 1 milyar 738 milyon lira olarak geçmiş, Bakanlar da bu belgeyi imzalamaktan başka çare bulamamışlardır.

İşin bu kısmına gelindiğinde, Devlet Personel Dairesi yetkilileri, memurların durumlarında belirli bir düzelme sağlanabilmesi için, kat sayının 4'ten az olmaması gerektiğini açıklamışlardır. Aynı gün-

Bardak Fırtınası

Tozkoparan fırtınalar ortalığı göz gözü görmez hale getirir. Böyle bir fırtına, şimdi C.H.P. içinde esiyor. Fırtına ortalığı öylesine karıştırmıştır ki sanki Turhan Feyzioğlu ve İsmail Rüştü Aksal, Orhan Erkanlı ve Nihat Erim, Coşkun Kırca ve Şefik İnan, Ferit Melen reformların karşısında, gerici, çıkarcı kimselerdir ve sadece Bülent Ecevit ile onun etrafını, kimi inanarak, kimi dümencilik dolayısıyla almış olanlar ilerici, idealist ve reformcudurlar. Bu yanlış manzara, en ziyade Ecevit Ekibinin bir taktik hatasının neticesi, ama geniş ölçüde de eşyanın tabiatının icabıdır. Zira C.H.P.'de, Ortanın Solu tartışmasından fazla, bugün yapılan bir Kurultay Savaşıdır. Kurultayın Ekim ortasında toplanacak olması, Parti Meclisini hedef tutan ekipleri çeşitli sloganlarla mücadele sahasına itmiştir.

C.H.P.'de, bu partiden ziyade AP.'ye yakışan kimselerin varlığı hiç kimsenin meçhulü değildir. Nitekim A.P. içinde de, daha ziyade C.H.P.'li olmaya lâyık kimseler vardır. Bülent Ecevitin çıkışları gerçi partiye bir hareket, canlılık getirmiştir ve kongreler daha ilgi çekici bir hal almıştır. Ama bazı ölçülerin kaçırılmış olması ve çalışmaların bir hizipleşme manzarası göstermesi, hizbin dışında kalan, fakat fikir itibariyle Ecevitcilerden zerrece farklı bulunmayan kuvvetleri bir karşı blok halinde katılaştırmıştır. Bu katılığın gittikçe arttığı görülmektedir ve durum çok C.H.P.'liyi üzmektedir. Zira, tozkoparan fırtına aslında bir su bardağının içinde cereyan etmektedir.

C.H.P. bir Eşraf Partisi olarak doğup geliştiğine göre bu mayanın izlerinin partide bulunmaması imkânsızdır. Reformlar sosyal sahada kalıp ekonomik sahaya inmediği süre Eşraf, kendi menfaatini haleldar bulmamıştır. Bu tabaka, ekonomik reformların dışındaki bütün ilerici hareketleri bütün gücüyle desteklemiştir Fakat, Türkiyenin şartlarının icabı, 27 Mayıs Devriminden sonra sıra memleketin ekonomik sorunlarına geldiğinde C.H.P.'nin İnönü ve genç lider takımı tarafından temsil edilen Ortanın Solu fikirleri bu Eşrafı ürkütmüştür. Şimdi, partinin bu Eşraf tabakasından ayrılıp kendisine yeni destekler bulması lâzımdır. Zira Eşraf, bir ananenin ve belki lâiklik ilkesi anlamının dışında kendisiyle çok ortak noktayı, artık C.H.P.'de değil, A.P.'de görmektedir. Son seçimlerde büyük miktarda "klâsik C.H.P. oyu"nun sandığa gitmemesi bu yüzdendir. CHP. Ortanın Solu sloganını kullansın veya kullanmasın, ekonomik alandaki reformcu fikirlerini muhafaza ettikçe menfaat ayrılığı Eşrafı kendisinden uzak tutacaktır. C.H.P. Grupları içinde bu tabakanın temsilcisi olarak bulunanlar vardır ve asıl bunlar bir "karşı blok"tur. Yoksa, Ecevit ile Feyzioğlu arasında ekonomik reformların lüzumu, hatta ölçüsü üzerinde bir görüş farkı yoktur.




Turhan Feyzioğlu - Bülent Ecevit
Maksud bir, rivayet muhtelif

Ama bunlar, asıl "karşı blok'la mücadele edecek ve en ziyade, kafa kafaya verip kaybolan Eşraf desteğinin yerine hangi kuvvetin sağlanacağım düşünecek yerde -bu, elbette ki C.H.P.'nin fikirlerinin gerçekleşmesinde kendi menfaatini bulacak olan, fakat bunu henüz kendi kendine idrak edemeyen bir geniş kütledir- birbirleriyle uğraşmakta ve Kurultay için yatırım yapmaktadırlar.

Bu arada postu, demagog Kasım Güleğin en iyi temsil ettiği "eyyaıncılar"a kaptırırlarsa C.H.P. ye gerçekten yazık olur.

lerde ise, 1966 Bütçesine konulan 470 milyon lira ve reform uygulaması başlayınca ortadan kalkacak olan tazminat, ek görev gibi masraf kapılarından sağlanacak 300 milyona yakın nisbi gelirle ne miktar bir maaş düzeltmesi yapılabileceği Maliye Bakanlığında hesaplanmaya başlanmıştır. Hesapların ilk elde ortaya koyduğu gerçek, tam anlamıyla bir skandal olmuş ve Maliye yetkilileri bu yoldan tersyüz etmişlerdir. Çünkü, bu imkânlarla memurlara zam yapılırken uygulanabilecek kat sayı, taş çatlasa, 2.3'ü aşamamaktadır.

Uyusun da büyüsün, ninni!

5 Haziran kısmî senato seçimleri öncesinde ise, AP'nin, tezgünde milyoner olma yollarını çok iyi bilen başının eseri olan bir yola gidilmiştir. Bu yol şudur: "Mesele ciddiyetle ele alınmıştır. İlerde, sınıf tüzükleri ve göstergeler konusunda ilgili kuruluşlar arasında anlaşmazlıklar çıkmaması için, ilgili Bakanlıkların müsteşarları durumu bir kere daha gözden geçirecekler ve uygulamaya başlanacaktır."

Müsteşarlar Kurulu da bir görüş birliğine varamamıştır. Varılan tek görüş şudur: Maaşlarda bir düzenleme yapılsa bile, 1966 yılında memurların çocuk zammı ve sosyal hakları uygulanmayacağı ve bu konularda ertelemeye gidileceği için, uygulanacak kat sayının ne olursa olsun 5'ten aşağıya düşmemesi gerekmektedir.

Durum, Devlet Personel Dairesi yetkilileri tarafından basına açıklanmıştır. Konuyu izleyenler, bu durum karşısında kaleme kâğıda sarılmadan işi hesaplayınca, bu işin de "sandıktan çıkma"nın ekibi tarafından yatırıldığını anlamışlardır. Fakat Alâaddinin lâmbasını elinde tutan Demirel gene, "sözüm senettir* teminatına sarılmıştır.

Halkoyu meseleyi izlemektedir. Esnaf, tüccar, piyasa hazırlığını çoktan yapmıştır." Yeni yapılan apartmanlarda daire satışları durmuştur. Herkes Personel Kanununun akıbetini merakla beklemektedir. Çeşitli dairelerin özlük işlerinde çalışan yetkililer, kendilerine yakın buldukları gazetecileri çağırmakta ve hep birağızdan şöyle demektedirler:

"— Aman kardeşim, siz gazetecisiniz. Bizim memurlara biz söylüyoruz, hoşlarına gitmediği için bize inanmıyorlar. Siz yazarsanız, belki inanırlar. Zam geliyor diye bankalardan, sandıklardan borç para çekip, ev eşyasına, çoluk - çocuklarının ihtiyaçlarına harcıyorlar. Yazık.."

Memurların çoğu bu durumdadır. Personel Reformu konusunda açıklama yapacağım diye basını üç gün arka arkaya oyalayan Başbakan, nihayet, Cebeci Sağlık Kolejinde, yeni hemşire çıkan gençkızlara şunları söylemekle yetindi:

"— Vatanın her yanına gidin. Millete, Mehmede hizmet edin. Mehmedin anasının, ihtiyar babasının hayır duasını alın."

Oyunu aldığı zengin çevrelerin vergi kaçırmalarını kolaylaştırmak için servet beyanı usûlünü kaldıran, 60 milyar liralık milli gelir içinde 24 milyarlık bir kısım tutan tarım sektöründe, tarıma elverişli en iyi topraklarıın çok büyük bir kısmını ellerinde tutan 250 aileden yok denecek kadar az vergi alan -1965'de bu vergiler 38 milyon lirayı güç bulmaktadır AP Hükümetinin aldığı bu karar, bazı gazetelerde "gerçekci"diye nitelendi. İşin başındaki sorumlu kişilerin kanaati ise, kararın hiç de gerçekçi olmadığıdır. Nitekim Personel Dairesi ilgilileri, ertesi gün. hayret içinde kaldıklarını belirttiler ve meselenin nereye gittiğini soran gazetecilere, "Vallahi kardeşim, biz de ilk defa gazetelerden duyduk zam haberini. Böyle şev olmaz. Çok üzgünüz" şeklinde cevap verdiler.

Dağ fare doğuruyor

Hükümetin getirdiği 7244 sayılı zam kanunu tasarısının 1. ve 5. maddeleriyle memurlara şunlar verilmektedir:

1) Geçici zamlar, 950 lira ücret alanlara kadar yüzde 15 oranında, daha yukarı derecedeki maaşlarda ise yüzde 10 oranında uygulanacaktır. Bu zamlar, memurların 1961 yılı sıralarında aldıkları yüzde 15 ve yüzde 20 oranındaki iki partili yüzde 35'lik zamların dışındaki brüt maaşlarının üzerinden hesaplanmaktadır.

2) Sosyal haklar, çocuk zamlarının 10 liradan 30 liraya çıkması, eş ve kanunen bakmakla mükellef oldukları yakınlarının sağlık imkânlarından yararlanmaları bu kanunda söz konusu olmamaktadır.

Gerçekten de, zam yoluna gidilmesi yüzünden, hizmetli sınıfındaki en küçük maaşlılardan başlamak üzere, devlet personelinin önemli kayıpları olmaktadır. Yüzde 35 zamsız brüt maaşı 200 lira olan küçük bir hizmetli, Reform Kanunu için hazırlanan sınıf tüzüklerinde, göstergelerde 70 olarak yer almaktadır. Hükümetin söylediği ve Müsteşarlar Kurulunun gerekliliğinde fikir birliğine vardığı şekilde, 5 kat sayının uygulanması halinde, bugün alabilecekleri zamdan 50 lira daha fazla maaş artışı elde etmiş olacaklardı.

Devlet hizmetine girecek bir ilkokul mezunu, son zamlarla ancak 450 lira brüt maaş alabilecektir. Oysa Personel Reformu şeklindeki uygulamada bu kişinin brüt maaşı 600 lira olacaktır.

Ortaokul mezunlarının kaybı 200, üniversite mezunlarının ise 250 liradır. Yüzde 35 zamsız 950 brüt maaşlı memurlara gelince, bu para kaybı 800 lira 50 kuruş olmaktadır. Durumdan tek kârlı çıkanlar, ek görev, tazminat gibi nimetlerden yararlanan 15 bin 274 memurdan en" yukarı kademelerde yer alan 2000 yüksek memurdur. Bunlar düşük bir oranda zam almaktaysalar da, ek görev ve tazminatları kaybetmedikleri için, imtiyazlı durumlarını muhafaza etmektedirler.

Kurnazlığın son perdesi

Devlet Personel Dairesinden habersiz olarak Maliye Bakanlığında hazırlanan zam kanunu tasarısında bir de şaheser kurnazlık yer almıştır. Konu ile ilgili bir rapor hazırlayan Maliye Bakanlığı -yukardan gelen "taktik emir"e uygun olarakşu görüşe varmıştır:

"Mületvekilleri ve senatörler bu zamdan yararlanacaklardır: Bir kanunla memur maaşlarında bir indirim yapılsaydı, milletvekili aylıkla-

K u l a ğ a K ü p e . . .

İşte !

Tercümanda Ahmet Kabaklı yazıyor: "Türkiyede 27 Mayıs hareketine karşı teşkilâtlı bir düşmanlık, bir intikamcılık yoktur."

Allah Allah, Türkiyede Adalet Partisi' adında bir par'tinin mevcudiyetini • bilmeyen bir vatandaş.. Hem de, gazeteci.. Hayret, vallahi!

Derece	Emekliliğe esas Brüt maaş	Memur sayısı	Zam toplamları
16	200	21.682	1.300.620
15	250	12.564	5.653.800
14	300	41.713	22.525.020
13	350	77.922	48.090.860
12	400	33.220	25.911.600
11	450	44.512	36.054.720
10	500	34.356	30.920.400
9	600	21.966	25.690.220
8	700	15.830	19.945.800
7	800	12.030	17.323.200
6	950	12.055	20.614.050
5	1.100	7.710	10.177.200
4	1.250	4.580	6.870.000
3	1.500	2.305	149.000
2	1.750	365	766.500
1	2.000	214	513.600

950 lira brüt maaşa kadarki memurların sayısı: 327.850
Maaş toplamları: 1.701.168.600 T.L.
%15 zam tutarları: 255.175.290 T.L.
1.100 liradan itibaren yukarı maaşlı memurların sayısı: 15.274
Maaş toplamları: 224.763.000 T.L.
%10 zam tutarları: 21476.300 T.L.

rında da indirim olmıyacak mıydı? Artırma olunca da aynı şekilde mütalea etmek uygun olacaktır."

Bu kurnazlığın bir hedefi yardır: Az da olsa, yapılan zamlardan parlamenterleri de "müstefid" kılarak, işi kolaylaştırmak ve yasama organındaki tepkiyi hafifletmek...

Ancak, yasama organındakiler, ilk günün şaşkınlığı geçer geçmez durumu kavradılar, Ortada bir aldatmaca vardı. Yasama organı üyelerinin maaşlarına emsal alınan en yüksek dereceli memur maaşlarında, Meclis tarafından kabul edilecek bir kânunla artış sağlandığı takdirde, yasama organı üyelerinin maaşlarının o devre içindeki durumu ne olacaktı?

Maliye Bakanlığı yetkilileri, "Zam, maaş tutarından bir artış getirmemektedir. Sadece, emekliliğe esas olan ücretlere bir zamdır" demekte, duruma el koyan Millet Meclisi Maliye Komisyonu üyeleri ise bu konuda bambaşka düşünmekte ve "Anayasasının 82. Maddesine göre, en yüksek derecede maaş âlân memurun maaşına zam yapıldığı takdirde, bundan, o dönem milletvekilleri yararlanamaz" demektedirler.

Personel sendikaları yöneticileri basına bildiri dağıtıp, "bu, zam değil, kapı kulu, ulûfesidir" dedikleri günlerde, milletvekillerinin bu karşı çıkışlarının nedeni şudur: Zamdan milletvekili ve senatörler yararlansalar bile, bu zam sadece 200 liradan ibarettir. 200 liracık bir zam ise parlamenterler için "devede kulak"tır. Bu kadarcık bir parayı cebe indirmek uğruna, memur kitlesini kaybetmek doğru görülmemiştir. Bir kere, son zamdan yararlanacak 300 bin memur, "zam yetersiz olduğu ve esas reform çalışmalarını uyutacağı için" durumdan hoşnut değildir. İkincisi, iktisadi devlet kuruluşları, mahalli idareler ve özel idarelerde yer alan 200 bin memur hiç zam görmemektedir. Bu ise durumu bir kat daha tehlikeli hale sokmaktadır.

Hükümsüz senetler

Maliye Komisyonu üyeleri tarafından ileri sürülen görüşler, meseleyi iyice askıya almıştır. CHP'lilerden, hattâ TİP'lilerden bile yardım isteyen AP'li parlamenterlerin istekleri şöyle özetlenebilir:

"Zam, bizim zamanımızda çıktığından bize yararı yoktur. İkincisi, zamdan küçük memurlar zarar görmektedirler. Personel Reformunun düzeltmek istediği bir durum, yani yüksek memurların, maaşlarının kât kat üstünde gelir sağlamaları İse devam edecektir. Bunu önlemek için Maliye, elindeki 470 milyonu 800 milyona çıkarsın. Kat sayı düşük tutulsun. Kat sayı küçük tutulunca, maaşlarda büyük bir artış olmıyacak, özellikle genel müdür, müsteşar ve genel müdür yardımcıları gibi imtiyazlı yüksek memurların olağanüstü maaşları indirilmiş olacaktır. Ama bu arada, küçük memurların gösterge tabanları 90'dan başlatılarak bu dar gelirlilerin kayıpları hakkaniyete uygun şekilde Önlenebilir. Hükümetin getirdiği zam kanunu tasarısı ise çok yetersizdir ve memura dağıtılacak 470 milyon liranın 130 milyonu memurdan vergi şeklinde kesilecek, gene Maliyeye dönecektir."

AP'lilerin en tatlı gerekçeleri ise şudur:

"Bu yola gidilmesi halinde sayın Başbakanımız Süleyman Demirlin de memurlara verdiği sözün tutulması mümkün olacak, efkârı umumiyeye karşı müşkil durumda kalınmayacaktır. Başbakanımız Personel Kanununun çıkarılacağını defalarca açıkladı, 'Personel Kanununu çıkaracağım. Sözüm senettir' dedi."

Bu sözlerin ağırlığı, Cihat Bilgehanın yaptığı açıklamadaki "Personel Reformu çalışmaları yürüyecektir" vaadiyle hafifletilemez. Bunun neden böyle olduğu ise, Maliye Komisyonu üyelerinin "bu zamdan vazgeçip, Personel Reformunun malî hükümlerini uygulayın" sözlerine "Bu iş için 2.5 milyar lira lâzım. Bütçe durumu ve eldeki para da malûm. Gidin, derdinizi Hükümete anlatın" diyen Maliye Bakanının itirafında ifadesini bulmaktadır.

Memurlara durmadan vaadedilen maaş düzenlemesinin gerçekleşmesi için, Hükümetin bu konuda en yetkili, sorumlu üyesi olan Maliye Bakanının belirttiği gibi 2.5 milyar lira lâzımdır. Bütçenin ise zaten 1 milyar 738 milyon lira açık olduğu 1966 programında açık açık gösterilmiştir. Şimdi olacak olan şudur: Sandıktan çıkma Başbakan, meseleleri açık açık söyleme alışkanlığına sahip bulunmadığı için, evirecek çevirecek, gerekirse gene "sözüm senettir" diyecektir.

Şimdilik söylenecek başka söz yoktur. Personel Reformu porselen gibi tuz-buz, zam ise zom olmuştur.

Ziyaretler

Önemli bir gelişme

(Kapaktaki ziyaretçi)

Amerikalı gazeteci, Esenboğa terminalinin uzun salonunu birlikte adımladığı türk meslekdaşına, imalı bir şekilde:

"— Spirtüel dedikten sonra gülümsemesi çok enteresandı!" dedi.

Arkadaşının anlamadığını görünce, yine imalı bir tebessümle açıkladı:

"— Yani yalnız petrol değil, tikir de gönderecekler size..."

Amerikalı gazeteci, biraz önce bir İlyuşin-18 uçağından Esenboğaya inen ve Şeref Kıtasını türkçe olarak "Merhaba asker!" diye selâmlayan' Romanya Başbakanı Maurer'in gazetecilere verdiği demecin bir kısmını ima ediyordu. Maurer, şeref salonunda istirahat ederken, soru üzerine, ekonomik ilişkilerin, iki ülkenin gelişmesi temeli üzerinde kurulmasını arzuladığını ifade etmiş ve şunu eklemişti:

"— Münasebetlerimiz sadece emekle meydana getirilen maddi değerlerin takası olmıyacak, aynı zamanda mânevi bir takas olacak."

Romenceden ingilizceye tercüme edilirken "mânevi" kelimesinin "spirtüel" kelimesiyle ifade edilmesi, amerikan gazetecinin, Romanyanın Türkiyeye komünist propagandası ihracı için fırsat hazırladığı hükmünü vermesine yetmişti. Bu olay, bazı çevrelerin ve zihniyetlerin bir ziyarete ne kadar önem verdiklerini ve bu ziyareti nasıl anlamlandırdıklarını göstermektedir.

Gheorghe Maurer'in Esenboğaya ayak basmasıyla, Türkiyeye ilk defa bir komünist devletin başbakanı gelmiş olmaktadır. Bunun, Türkiyenin dış ilişkileri bakımından önemli bir dönüm noktası olduğundan şüphe edilemez. Üstelik Romanya, son yıllarda izlediği ustaca dış politika ile, bugün komünist blokun en önemli ülkelerinden biri durumuna geçmeyi de pek iyi başarmış bir devlettir. Batılı yorumcuların büyük çoğunluğu, Fransanın NATO içindeki durumu ile Romanyanın komünist blok içindeki durumu arasında sık sık benzerlik kurmaktan kendilerini alamamaktadırlar.

Başarılı diplomasi

Gerçekten, bugün Moskova karşısında en bağımsız tutum takınan Doğu Avrupa ülkesi, hiç şüphesiz, Romanyadır. Romanyalı yöneticiler son yıllarda artık gangrenleşen Çin - Sovyet anlaşmazlığı karşısında tam bir tarafsızlık politikası izledikleri gibi, Sovyetler Birliğinin komünist dünyanın ortak pazarı demek olan COMECON'u kullanarak romen ekonomisine kendi istediği yönü vermesine de asla razı olmamışlardır. Bugün Batı Avrupa ile en sıkı ticari ilişkileri olan komünist devletlerin başında Romanya gelmektedir. Bütün bunlara ek olarak, Romanya, Doğu Avrupadaki sovyet nüfuzunu devam ettirmekten başka bir işe yaramayan Varşova Paktına karşı da kesin bir durum almıştır. , Hatırlanacağı gibi, geçmesi gerekmiştir. Bükreş ile Moskova arasındaki bağıntıların biçim değiştirmeye başladığını gösteren ilk işaretler 1961 yılında başlamıştır. Bilindiği gibi Romanyanın eski kuvvetli adamı Gheorghiu Dej ile taraftarları, 1961 yılında, Moskovaya bağlılıkları pek iyi bilinen Anna Pauker, Luca ve Gheorghescu grupunu şiddetle suçlamaya başlamışlardı. Bu suçlama, 1962'de toplanan Romanya Komünist Partisi XXII. Kongresi sırasında zirvesine ulaşmış' ve savaş yıllarını Moskovada geçiren Pauker grupuylâ Romanyada kalıp nazilere karşı savaşan Dej grupu arasındaki çekişme, sonunda Dej'cilerin zaferiyle sonuçlanmıştır.



Romen Başbakanı Maurer karşılanıyor

Doğu blokunda batılı kafa.

Varşova Paktı üyeleri arasında geçen ay yapılan Bükreş toplantısında, romanyalı temsilciler artık askeri paktların tarihe karışması gerektiği görüşünü savunmuşlardır.

Tabii bütün bunlar, romenlerin elinde bir imkânın bulunması neticesi gerçekleşmiştir. Petrolü, altını, kerestesi ve turizmi ile Romanya ekonomik bakımdan zengin bir memlekettir ve belini, meselâ fakir Bulgaristana nazaran çok doğrultmuştur. Romen idarecilerinin davranışları her hangi bir blokta müstakil siyaset gütmenin ancak sağlam ekonomi kurduktan sonra mümkün bulunduğunun yeni delilidir.

Romanyanın Sovyetler Birliğinin kayıtsız şartsız uydusu olmaktan kurtulması için uzun bir zamanın

Cüppe ve silâh

Bu haftanın başında Esenboğa havaalanına inen Başbakan Maurer, Moskova ekolüyle mukavemetçiler arasındaki çekişmede devamlı olarak ikincilerin safında yer almıştır ve Gheorghiu Dej'in sağ kolu olmakla tanınmıştır. Pauker, Luka ve arkadaşları savaş sırasında Moskovada yaşarlarken, Maurer, Dej ile birlikte Romanyaya çoktan nazilere karşı mukavemet bayrağını açmış bulunuyordu. Aslında, Dej ile Maurer arasındaki yakınlık, savaş yularının çok öncesine kadar inmektedir. Gerçekten, 1902 yılında Bükreşte doğan Maurer, Krakova ve Bükreşte okuyup, hukuk doktorası yapmış ve 1933'lerden başlayarak çeşitli politik dâvalar almağa

D I Ş G E Z İ L E R : Japonya

XIV

AZUMA OTOKO Nİ KYO ONNA

Erkeğin doğulusu, kadının kyotolusu

(Japon sözü)

Bir kimse Japonyaya gitmek üzereyse, âdet, arkadaşlarının ona göz kırpması ve manalı manalı:

"— Eh, yaşadın.. Geyşalar, filân.." demesidir.

Dönüşte de, size sorulan ilk sual daima "Eee, geyşaları gördün mü?"dür.

Hemen herkesin geyşalar hakkında bir duyduğu, bir bildiği, bir fikri vardır ve geyşa denilince kiminin hatırına bir Madam Butterfly, kiminin hatırına bir japon Madam Pompadour'u, kiminin hatırına bir lüks randevu evi sermayesi, kiminin hatırına da filmlerdeki tarzda bir japon dilberi gelir. Halbuki Geyşa Evi, bütün bunlarla ilgisi pek az, yahut hiç, bir japon müessesesi.

Japonyada da evli erkekler, dünyanın her tarafındaki evli erkekler gibi zaman zaman eylerinden, kanlarından, ev vırvırı ve dırdırından sıkılır olmuşlar. O vakit başlarını dinleyebilecekleri, kendilerini bir iğneli fıçının içinde değil de rahat hissedecekleri bir yer aramışlar. Bunlar isterlermiş ki bir çevreleri olsun, orada kadın dedikoduları, kıskançlıkları, aile gaileleri bulunmasın. Yani japon erkeği, gündelik dünyasından bir kaç saat dışarı çıksın. Bahis konusu olan şey çapkınlık, bir kadınla yatıp kalkmak, sevişmek değildir. Japon kadını kocasına karşı çok müşfiktir ama, fazla eğlenceli olduğu iddia edilemez. Japon erkeği, "eğlendirici bir şefkat" göreceği bir evin peşine düşmüş ve bundan Geyşa Evi doğmuş. Sonra, geyşalık, bir müessese olarak sürüp gelmiş. Tabii, zaman ve değişen şartlar Geyşa Evlerini de etkilememiş değil. Geyşa Evlerine vaktiyle, sadece gündelik hayatından bir an kaçamak yapmak isteyen bunalmış japon erkeği giderken şimdi paralı amerikan askerleri ve turistler bu evlere gidiyorlar ve onların geyşalardan bekledikleri eski japon erkeğinin beklediğinden farklı oluyor. Bazı Geyşa Evlerinde, beklenilenin bulunduğu muhakkaktır. Ama onlar, suni bir Japonyayla tatmin olunanlar için işleyen "turistik müesseseler"dir ve Geyşa Evi Müessesesiyle bir isim benzerliğinden başka ortak tarafı yoktur.

Tokyoda, en tipik Geyşa Evlerinden biri Hilton Otelinin tam karşısına gelen yol üstünde bulunuyor. Tipik dediğim, Geyşa Evi Müessesesinin esası muhafaza edilmiş, fakat buna, 1966 nın bazı ilâveleri yapılmış. Meselâ, evin altında bir amerikan ban var. Bildiğimiz barlardan biri. Viski içiliyor, başka aperatifler alınıyor. Yemekten inildikten sonra da tekrar oraya gidilip japon rakısı sakinin üzerine fransız konyağı çekiliyor. Ama bunun dışında, eski usulde bir akşam geçiriliyor. Geyşa Evinin adı, Kazuo. Sahibi Kazuo Hasinghawa Japonyanın çok tanınmış bir sinema artisti. "Cehennemin kapıları" filmiyle, sanatkâr, milletlerarası bir şöhret de kazanmıştır. Evi, ailece işletiyorlar Geyşaların çoğu, akrabalar. Zaten ailenin ikametgâhı da "dükkân"ın hemen yanında.. Kazuoya japon dostlarla gittik.

Ev, bütün japon evleri gibi bir ev. Yerler, tabii hep hasır. Kapıda ayakkabılar çıkarılıyor ve ayaklara temiz terlikler geçiriliyor. Hizmeti kadınlar yapıyorlar. Bunlar kimonolar içindeler. Bellerinde kuşaklar var. Kuşakların arkası kısa. Bizi evvelâ amerikan barına aldılar. Orada, bayağı bir masanın başında içkilerimizi içtik. İskemlelerde oturarak Ondan sonra, asıl Geyşa Evine çıktık.

Geyşa Evi, oda oda. Odaların kapıları duvara girip çıkan cinsten ve kâğıttan. Orada da yer, tabii hasır. Yani, tatami. Ortada, çok alçak bir siyah masa duruyor. Masanın etrafına, yere, minderler konulmuş. Oralara, bağdaş ku-

rup oturuluyor. Japonlar tam bağdaş kurmuyorlar. Daha ziyade, iki bacaklarını büküp dizlerinin ve topuklarının üstüne oturuyorlar. Bizim namaz vaziyetimiz gibi bir vaziyet. Hepimiz öyle oturduk. Geyşa Evlerine artık erkekler kanlarıyla birlikte de gidebiliyorlar. Bunlara "japon lokantaları" demek, belki de daha doğru.

Masada, her bir erkeğin biraz gerisine bir geyşa gelip oturuyor. Geyşanın görevi misafiriyle tatlı tatlı konuşmak, onun boşalan kadehini doldurmak, serviste bir şeyin aksamamasına çalışmak, onu eğlendirmek, ona tatlı ve rahat bir vakit geçirtmek. O kadar.

Zaten Kozuodaki geyşaların ortalama yaşı, kırkın ferah ferah üstündeydi. Bazıları biraz ingilizce biliyorlar. Onlar, gelip bizim yanımıza oturdular.

Japon masasına yemekler herkes için tek tek, ayrı çanaklar içinde geliyor. Bunlar da, çin yemekleri gibi değneklerle yeniliyor. Ancak, japon mutfağının çin mutfağı kadar leziz ve zengin olduğunu söylemek zor. Japon mutfağı, dünyanın büyük mutfaklarından biri değil. Ama, bu tarz yemekleri sevenler Geyşa Evlerinde önlerine gelenleri severek yiyorlar. Başka japon yemekleri, mizutakiler, sukiyakiler buralarda değil de Geyşa Evi özelliği olmayan, daha lokanta tipi yerlerde veriliyor.

Geyşa Evlerinde, klâsik usulü tercih edenler tabii saki içiyorlar. Saki, pirinç rakısı. Hafif bir şey. Biraz ılık olarak küçük, renkli, cazip porselen sürahiler içinde getiriliyor. Kadeh, ufak bir hokka. O da, porselen. Kadehi geyşa dolduruyor ve size veriyor. Siz, kampai diye kadehinizi kaldırıp içiyorsunuz. Kampai, şerefinize demek. Kadeh, sağ elin işaret ve orta parmağıyla, altından tutuluyor. Kadeh boşaldıkça geyşa onu tazeliyor. Biten yemeklerinizi o kaldırıyor, yenilerini o koyuyor ve mütemadiyen gülümsüyor.

Geyşalar, kendilerine ikram edildiği tak-



Hayallerdeki geyşalar, gerçek geyşalar görülünce bir felsefeyi doğruluyor: Hayaller, gerçekten daima daha güzel olur. Zaten geyşalık müessesesi hiç de, sanılan müessese değil. Geyşa Evleri kıyaslansa kıyaslansa, bütün ölçüler mahfuz tutulmak şartıyla, İngilteredeki klüplerle kıyaslanabilir: Erkeğin, ev dırdırından kaçıp başını dinlediği yer. Yukardaki geyşalar, bir japon propaganda fotoğrafinin geyşalarıdır ve herkes bilir ki 1966'nın hayallerine propaganda fotoğrafı adı verilmek lâzımdır.

dirde sizinle birlikte içiyorlar. İkramın da bir özelliği var. Siz, kampai diyerek kadehinizi içiyorsunuz. Ortada bir su tası var. Kadehinizi onun içinde çalkalayıp tekrar dolduruyorsunuz ve geyşaya veriyorsunuz. O da kampai diyor, sakisini bitiriyor, kadehi aynı suda çalkalıyor ve tazeleyip size veriyor. Tabii, sakilerin adedi arttıkça ve daha samimi hava masaya hakim oldukça, dostluk kurulduğunun tescili olarak kadehler suda çalkalanmıyor. Dostluk sadece geyşalarla değil, misafirler arasında da böyle kuruluyor.

Saki hiç kuvvetli olmadığı için onunla sarhoş olmak biraz güç. Ama, japonlar olurlarmış. Japonlar içkiye fazla mütehammil değiller. Bununla beraber içmesini seviyorlar. Eski japon âdetlerine göre eğer bir davette misafirler ve ev sahibi sızıp kalmazsa o davet muvaffak olmuş sayılmıyor. Onun için herkes birbiriyle teke tek içiyor ve tabii bu arada en fazla istihlâki ev sahibi yapıyor. Zira o, istisnasız her misafiriyle bir, hattâ iki veya üç defa kampai yapmak zorunluğunda.

Yemeğin ortasına geldiğimizde, âlemin musiki faslı başladı. Geyşa Evlerinin başlıca iki musiki âleti var. Bir tanesine Şamisen diyorlar. Uç telli bir çalgı. Basit bir şey. Koto ise, 13 telli, ayakta değil de yatık harp. Bununla batı müziği de çalınabiliyor. Geyşa Evlerinde geyşalar bunları çalarak şarkı söylüyorlar. Şarkılar monoton. Hiç renkli değil. Kadınların sesi ise, ekseriya bet. Kalınca ve çatlak. Bunların yaşları gözönünde tutulacak olursa buna şaşmamak lâzım. Tokyoda, klâsik tarz Geyşa Evlerinde, yaşı kırktan aşağı geyşa bulmak kolay değil. Şimdi, genç ve çok güzel, japon kızları kabarelerde hosteslik yapmayı tercih ediyorlar. Bu, daha verimli bir iş. Tabii, ekstralar caba.

Daha Japonyaya giderken, eğer uçağınız bir Panamerican ise, oradaki el kitaplarından bu yeni hosteslik müessesesi hakkında ilk bilgiyi alabilirsiniz. Bakınız "After Dark in Tokyo — Hava karardıktan sonra Tokyoda" diye bir yazıdan alınmış şu bilgiye:

"Barlardaki veya kabarelerdeki hostesler, esas itibariyle sadece hostestirler. Onlarla beraber oturursanız ya vakitlerinin ücretini - aşağı yukarı, saat için 1000 yen, yani 3 dolar kadar- ödersiniz, ya da kendilerine çok sulandırılmış içkiler ikram edersiniz ki bundan onlar bir komisyon alırlar. Daha sonrası için sizinle buluşmayı kabul ederlerse -ki, çoğu eder- tabii, karşılıklı anlaşma esası dairesinde daha fazla para isterler. Ayrıca, bar veya kabarenin sahibi de, hostesini alıp götüreceğiniz için sizden bir ufak fidyeinecat talep edebilir."

Bu hosteslik mesleğini geyşalık ile hiç karıştırmamak lâzımdır. Karıştırıldığı içindir ki, geyşalar hakkında göz kırpmalı sualler sorulması âdet olmuştur.

Kazuoda şarkı faslını dans faslı takip etti. Bunu yapan geyşa, ötekilere nazaran biraz daha gençti. Ailenin gelini olduğunu söylediler. Üzerinde de, ötekilerinkinden zengin, şık ve gösterişli bir elbise vardı. Çalgıların refakatinde dans etti. Dans en çok eller ve baş ile yapılıyor.

Geyşa Evlerindeki japon dansları biraz hint danslarına benziyor. Hareketlerin her biri bir mâna ifade ediyor. Bunlar yanyana geldiğinde ortaya çok zaman bir aşk masalı, bir gönül macerasının hikâyesi çıkıyor. Fakat söylenen şarkıyı anlamayan, hareketlerin mânasını bilmeyen biri için bu dansın fazla cazip bir tarafı yok. Bir defa, çok ağır ve şarkılar gibi monoton. Ondan sonra, ritmik de sayılmaz. Güzel ve hoş olan elbiseler, çok makiyajlı yüz ve hava.

Gecemiz geç vakte kadar böyle devam etti. Geyşalar bizimle uzun uzun meşgul oldular. Yemekte elimizi sıcak sudan soğuk suya sokmadık desem yeridir. En sonda, bunların yaşlılıkları bile çok batmaz hal aldı. Yukarda yemeğimiz bittikten sonra tekrar aşağıya, amerikan barına indik. Orada; ziyafeti batılı içkilerle tamamladık. Zaten, evsahibi japonlardan bir kısmı yemekte bile, sakiyi şöyle bir taddıktan sonra işi viskiye çevirmişlerdi.

Japon erkeklerinin, gündelik hayatlarının sıkıcılığından kurtulmak istediklerinde hâlâ Geyşa Evlerine gitmekte olduklarını hiç sanmıyorum. İngilteredeki erkek klüpleri bu fonksiyonlarını ifaya devam ediyorlar ama, Geyşa Evleri daha ziyade tipik japon lokantaları halini almıştır. Zaten Kazuoyu bir ailenin işletmekte oluşu da, bunun delili.

Yalnız, Japonyada bazı kızlar geyşalık mesleğine atılmaktan vazgeçmiş değiller. Bunlardan bir tanesine Kyotoda, gittiğimiz bir başka Geyşa Evinde -Japonca adıyla Miyagino- rastladık. Orada gecemiz, zaten daha bir eğlenceli geçti.

Halbuki baştan, hattâ Geyşa Evine davet edildiğimde sıkılmıştım. Tokyoda bunların birini, belki de en meşhurunu görmüştüm. Ne de olsa kart kadınlar arasında bir başka akşam daha geçirmek bana hiç cazip gelmiyordu. Onun için, biraz söylenerek gittim. Geyşa Evi, şehrin ortalarında bir yerde, bir eğlence mahallesindeydi. Kyotoda genç geyşaların, daha doğrusu geyşa çıraklarının bulunduğunu söylemişlerdi.



Japon, işte bu çocukların oturduğu şekilde oturuyor. Yani, iki dizini kırıp bileğinin, yahut topuğunun üzerine.. Tabii, böyle oturuş da ancak kimonoyla kabil oluyor ve bunu pantalonla yapmaya kalkıştınız mı, pantalonunuz soba borusuna dönüveriyor

Bunlara mayko-san deniliyordu ve bunlar Kyotonun bir özelliğini teşkil ediyorlardı. Akşam yağmurluydu. Bir otomobille dar sokaklardan geçerek adına Gion denilen mahalleye vardık. Geyşa Evi Tokyodakinin eşiydi. Ancak ondan daha az büyük ve daha az şıktı. Fakat Japonyanın bütün evleri gibi aynı derecede temizdi. Tabii ayakkabılarımızı kapıda çıkardık ve tatamilere basarak üst katta bir odaya girdik. Odada, bütün hazırlıklar yapılmıştı.

Geyşalar da oradaydı. Bunlara baktım. Aman Allah.. Tokyoda gördüğümüz o kırklık, kırkbeşlik geyşalar bunların yanında taze kızlardı. Hele bir tanesi, en aşağı altmışbeşlikti. Gerçi en tecrübelileri oydu ve sevimliydi. Ama insan bir geyşaya kolay kolay anne gözüyle bakmadığı ve onda başka taraflar da aradığı için altmışbeşlik bir tecrübeli geyşanın elinden içilen saki adamın boğazına takılıp kalıyor. Sıkıntıdan suratımı astım, hattâ bir ara not defterimi çıkardım, hatırıma gelen bazı notları oraya kaydettim. Bunların bir kısmı Geyşa Evlerine aitti. Şimdi, bu satırları yazarken o notları okuyorum:

"Bunlara gitmekte hiç iş yok. Kadınlar hep eski mamalar.."

Tam bu sıradadır ki Fumino-san içeri girdi ve gelip benim yanıma oturdu. Tatlı bir sesle "Hello" dedi. Ben de "Hello" dedim ve defterimi hemen cebime koydum. Gecenin ondan sonraki kısmından şikâyet edersem, doğrusu nankörlük etmiş olurum.

Fumino, yeni gelen kızın adıydı. Geyşa değil de, henüz maykoymuş. Yani, tedris safhasındaymış. Özel bir okulda musiki ve dans dersi alıyormuş. Yaşı yirmiye geldiğinde geyşa olacakmış. Fumino onaltı yaşındaydı. Davet sahibi japon ahbap Fumino için:

"— İşte, tipik bir Kyoto maykosu" dedi.

Maykolar sadece Kyotoda bulunuyorlar. Kyoto, geyşaların bir yetişme yuvası.

Fumino öteki geyşalara nazaran daha iyi

ingilizce konuşuyordu ve gayet tatlıydı. Üzerinde son derece şık bir kimono vardı. Kimonosunun kuşak arkası uzundu. Maykoların bu, alâmeti farikasıymış. Geyşaların kuşak arkası kısa olurmuş. Maykolarınki uzun. Fuminonun başında kocaman, iyi düzenlenmiş, siyah saçlar vardı. Büyük iğneler dikkati çekiyordu. Bütün yüzünü bembeyaz yapmıştı. Sadece saçlarının alnı önünde biten kısmıyla arkasına, ensesine gelen kısmın ucu bizim tenimiz rengindeydi. Japon tiyatrosunda da artistler yüzlerini böyle, beyaza Doyuyorlar. Sanırım, bunun için pirinç pudrası kullanılıyor. Yahut, evvelce kullanılırmış. Makiyaj sanayiinin bu kadar ilerlediği bir devirde muhtemelen o basit pudranın yerine de daha kuvvetli bazı terkipler bulup yapmışlardır.

Japonyada büyük makiyajın, kadınların yüzlerini böyle beyaza boyaması olması sebepsiz değildir. Bugünkü japonların ciltleri fazla san sayılmaz. Hattâ, gözlerinin çeltikliği olmasa ve sadece renklerine bakılsa bir japonu bir avrupalıdan ayırmak kolay olmaz. Ancak, vaktiyle japonların derileri daha sarıymış ve san ırktan oldukları hemen belli olurmuş. Yüzü beyaza boyamak, bu kompleksin verdiği bir netice, yarattığı bir moda.

Yeni japon kadını gözlerinin fazla çekikliğinden de memnun değildir. Bazı genç japon kızlarını gösterdiler ve gözlerinin ameliyattı olduğunu söylediler. Bilhassa Tokyonun meşhur kabaresi Çopacabana'daki güzel hosteslerin büyük çoğunluğu gözlerinin çekildiğini ameliyatla azaltmıştı. Tıpkı, ameliyatla burun düzelttirmesi gibi bir şey.

Biz, Nagoyada bu hissin tâ çocukluktan beri nasıl japon ruhuna yerleşmiş olduğunu bir sergide farkettik. Kaldığımız otel oldukça garip bir oteldi. Çok katlı bir büyük binanın alttaki katları çeşitli daireler, bürolardı. Son üç katı ve çatısı oteldi.Aşağıdaki katların birinde japon çocukları tarafından yapılmış eserlerden mürekkep bir sergi bulunuyordu. Çocuklar ilkokul çağındaki çocuklarmış. Güzel, renkli, hattan kuvvetli, bazısı suluboya resimler yapmışlardı. Resimlerdeki bütün kadın ve erkeklerin, bilhassa genç ve güzel yapılmak istenilen kadın ve erkeklerin gözleri iri, kirpikleri uzundu. Çocuk, içindeki arzuyu dile getirmiş, aralarında yaşadığı insanların -kendi de, tabii onlardan biriydi- gözlerini olduğu gibi değil de, görmek istediği gibi çizmişti.

Bizim Fuminonun makiyajının öteki taraftan da aşırıydı. Daha ziyade, sahneye çıkmış bir sanatkâra benziyordu. Benim sağımda, biraz gerim deydi. O da bir minderin üstünde, dizlerinin üzerine oturmuştu. Eski ve yaşlı geyşalar ona zaman zaman usul ve kaide öğretiyorlardı. Fuminoyla birlikte birbirimize kampailer çektik, saki sürahilerinin adedini kabarttık. Fumino kimonosunun katlarından birinin içinden bir kartını çıkardı ve bana verdi. "Gion mayko-Fumino" yazıyordu. Ufacık, etrafı kırmızı çizgili, yazılan kırmızı yazılmış, yan taraflarda san çiçek resimleri de bulunan bir karttı, bu. Maykolar ve geyşalar bunlardan taşırlar, hoşlandıkları müşterilerine verirlermiş. Fakat kartta adres veya telefon numarası gibi bilgiler yoktu. Dediğim gibi, bir geyşayı bir hostesle, yani bar konsomatrisiyle hiç karıştırmamak lâzımdır.

Fumino, gecenin bizim için tek tatlı sürprizi olmadı. Bir süre sonra, ondan biraz daha yaşlı, daha doğrusu olgun, otuzunun bile altında bir geyşa daha bizlere katıldı ve o, partinin ikinci erkeği olan bizim genç mihmandarın yanına oturdu, onunla ilgilendi. O da bir kartını uzattı. Adı Kitiyu imiş.Maykoluk devresini başarıyla bitirdiği ve geyşalık devrine girdiği hareketlerinden, rahatlığından, konuşkanlığından anlaşılıyordu. Onun iltihakıyla gece daha bir neşelendi ve sıra oyunlara geldi.

Geyşa Evlerinin bir özelliği, geyşaların misafirleriyle bir takım salon oyunları oynamaları, onlarla oyun tarzında danslar etmeleri, onları yemeği takiben veya yemek sırasında böyle de eğlendirmeleri. Bizim oynadığımız oyunlardan biri "Kompira Funehune" idi. O oyunu Fumino ile değil de, solumdaki daha yaşlıca bir geyşayla oynadık.

Oyun da, hani öyle ahun şahım bir şey değil. Eller yumruk yapılıyor ve bir kadınınki bir sizinki, bir sizinki bir kadınınki sırasında masanın kenarına konuluyor. Sonra, tempoyla "Kompira Funehune.." filân denilerek bu eller öyle oynatılıyor ki sıra hiç bozulmuyor. En mahir olanlar bunu en çabuk yapıyorlar. Benim, yumruklarımı masa üzerinde doğru dürüst bir türlü yürütememem, başta, dikkatini üzerimden oyun esnasında bile esirgemeyen Fumino-san olduğu halde herkesi güldürdü. Buna mukabil aynı oyunu bizim mihmandarla Kitiyu gayet iyi oynadılar.

Sonra, hep birlikte bir şarkıya geçtik. Şarkı şöyle başlıyordu:

Şiavaze nara teotatako

Şiavaze nara teotatako

Şiavaze nara taidode şi me

Soyo sore minnade teotatako

Böyle söyledikten sonra, hep birlikte el çırpılıyordu. "Teotatako" el çırpmak mânasına

geliyor. İkinci fasılda onun yerini "Kata tatako" alıyor ve sonda başka şey yapılıyor. Bir başka kuplede "vinkuşiyo" deniliyor ve göz kırpılıyor. Bir başkasında "akuşusiyo" deniliyor ve el sıkışılıyor. Tahmin edilebileceği gibi son kısımda "kisşiyo" deniliyor ve karşılıklı, yanaklardan öpüşülüyor.

O oyunu, Fumino ile oynadık.

Daha sonra Fumino, ben, Kitiyu ve bizim genç hariciyeci mihmandar hep birlikte dansa kalktık, eğlenceli bir japon dansını yapmaya

Yaşlı geyşalar, Fuminonun Haziran ayı başında sahneye çıkacağını söylediler. Bu, bir nevi imtihan olacakmış. Genç kızın geyşalık terbiyesini ne kadar almış bulunduğu o zaman meydana çıkacakmış. Bu terbiye okullarda değil de, özel hocalar tarafından evlerde veriliyor. Bizde de, istidatlı kızlara mahallelerde şarkı veya çalgı dersi veren özel "üstad"lar vardır ya.. İşte, öyle bir şey. İyi bir hoca iyi bir geyşayı dört yılda yetiştirilmiş. Geyşanın çalgı çalmasını, dans etmesini bilmesi şart ama,



Kimono, Japonyaya gelen yabancıların en fazla satın aldıkları hatıra. Dükkânlarda boy boy, cins cins, renk renk kimonolar teşhir ediliyor. Fiyatları da birbirinden öylesine farklı ki.. Bir kaç dolara da kimono var, yüz doların üstünde fiyata da. Ama bilinmez, bunları alan batılı kadınlar evlerinde kimono giyebiliyorlar mı? Çünkü bu kılık, batılı modern kadın için pek ideal değil..

çalıştık. Bu sırada öteki geyşalar şamisen ve kotoyla bize refakat ediyorlardı.

Sıkılarak gittiğim Geyşa Evinden, yani Gion mahallesinden, hayli geç vakit, işte böyle, eğlenmiş olarak ayrıldık. Kitiyu bizim grupu biraz, önceden terketti. Başka bir Geyşa Evinden daha, onu bekliyorlarmış. Anlaşılıyordu ki hiç olmazsa Kyotodaki çok sayıda Geyşa Evini, müstakil geyşalar beslemek geçindirmemektedir ve geyşalar evler arasında müşteri durumuna göre taksim olunmaktadırlar.

bunların da üstünde bir meziyetinin bulunması lâzım: Misafirini oyalayabilmeli, eğlendirmeli, ona dünyanın ve gündelik hayatın sıkıntılarını unutturmak, evindekinden bambaşka bir hava verebilmelidir. O gece havanın, erkeğin mutad olarak evinde bulduğu havadan bambaşka olması başlıca şart. Zira geyşa, yani Geyşa Evinin bir müessese olarak ortaya çıktığı yıllardaki geyşa, kendisine gelen erkeğin ne istediğini gayet iyi bilirmiş.

Bugün, belki de Geyşa Evlerinin daha zi-

yade turistik müesseseler olmasının neticesi, yahut müşterileri daha çok yabancılardan çıktığı için bir geyşa partisi epeyce pahalıya maloluyor. Biz Kyotodaki Geyşa Evinde hiç bir yabancı içki içmedik, tam japon usulü geyşa partisi yaptık, yemekler de tabii ahım şahım değildi ve içilen saki öyle pahalı bir içki sayılmaz, ama geyşası da. maykosu da kaliteliydi, davet sahibi dört kişi için, daha doğrusu dört misafirin ağırlandığı bir gece için 35 bin yen ödedi.

Bu, bizim parayla aşağı yukarı bin lira tutuyor.

Fiyatlar böyle olunca, evinde sıkılan japon erkeğinin değişikliği artık müşfik geyşaların tatlı dikkat ve şefkatinden başka yerde aramasının, şaşılacak bir tarafı kalmıyor, tabii...

XV

NYOBO TO TATAMİ WA ATARAŞİİ HODO YOİ

Tatami ile karının yenileri iyidir

(Japon Atasözü)

Japonya, belki de bütün memleketlerin içinde eski âdetlerin en ziyade canlı kalmış olduğu yer. Ama bunun bir sebebi, bu âdetlerin birbirini doğurması ve en sonda bunların, basit âdetler olmaktan çıkıp hayatın bir parçası haline gelmesi. Zaruretler âdetleri doğurmuş, zaruretlerin bir kısmı uzun zaman kaldığı için âdetler de kalmışa zaruretlerin kalktığı hallerde ise alışkanlıklar ve rahatlıklar bunları devam ettirmiş. Mesela, kimono veya yukata diye bilinen tek parça halindeki japon elbiseleri, japonların evlerinde hasır üzerinde ve dizleriyle topuklarının üstünde oturmalarının bir sonucudur. O şekilde başka kılıkla oturmak son derece müşkildir. Bunu, japon usulü yemek yiyen, bir gecesini japon stili otellerde geçiren veya bir Geyşa Evini ziyaret eden yabancılar hemen anlıyorlar. Ayağınızda pantalonla, hiç, dizlerinizin ve topuklarınızın üstüne oturabilir misiniz? O pantalona acaba hangi ütü dayanır? Sırtınızda mutlaka bizim eski "gece entarileri" gibi bir şey bulunacaktır ki o tarz oturabilesiniz.

Zaten, bizim eski gece entarilerinin sebebi hikmeti nedir? O zamanki oturuş tarzı değil mi? Akşam kahveye çıkacaksınız ve ayağınızı altınıza alıp oturacaksınız. Pantalonla, ceketle bu yapılabilir mi?Bağdaş kurmak için gecelikten daha iyi elbise düşünülebilir mi? Japon da, kimonoyu ve yukatayı bulmuş.

Peki, o şekilde oturmak âdeti nenin neticesi? Japon evlerinin hasırla kaplı olmasının neticesi. Başta, japon evleri basit, tahta kulübelermiş. Yerleri de tahta veya toprakmış. Japonlar oturmak için basit sandalyeler kullanır, sırtlarına da iki parça halinde rahat elbiseler giyerlermiş: bir ceket ve bir, bol pantalon. Sonradan, Altıncı Yüzyıl civarında çin âdetleri gelmeye başlamış ve ilkönce asillerin evleri değişmiş. Yeni gelen usullerden biri, hasırdan yataklar. Bunlar evin bir köşesini kaplamışlar, sonra- biraz daha genişlemişler, odaların daha büyük kısımlarına yayılmışlar, en sonra, Ondördüncü Yüzyıl civarında odalar hep hasırla, tatami ile örtülmüş. Öyle olunca masalar ve iskemleler kalkmış, japonlar adeta, eski yataklarının üzerinde hep yaşar olmuşlar. Tataminin japonların eski yatağı olması, evlere girilirken ayakkabıların kapıda çıkarılmasını izah ediyor. İnsan yatağa, ayakkabıyla basar mı? Yemek usulü de aynı şekilde gelişmiş. Hani bugün lüks hayat yaşanan batılı evlerde, bilhassa hanımefendilerin kahvaltısı yatağa, tepsiler içinde gelir ya.. Japonyada da bir devir, yemek, tek kişilik tepsiler içinde tataminin üstünde yenilmiş. Onu, çok alçak masalar takip etmiş.

Japon evlerinin döşenmesi, dekorasyonu da bu tataminin tesirinde. Yere oturulduğuna göre her şeyin, oturulan yerden görünmesi lazım. Bunun için de, fazla yükseklik japon ev-

terinde yok. Hibaşi denilen ocak, futon denilen yer yatağı, hatta tabi denilen iki parmaklı japon çorapları, Şeref Köşesi, oradaki süsler bu yüzden bebek evlerinin eşyalarını hatırlatıyor.

Şimdi tatamiler çok rahat, oldukça kalın, üzerinde rahat edilen bir çeşit taban halıları. Hele hasır yeni olursa, ayakları gerçekten rahat ettiriyor ve bir japon evinde dolaşmak insana huzur veriyor.

Bu evlerde oturan insanlar da, Hollywood filmlerinde gösterilen hunhar japon tiplerinden bambaşka kimseler. Bir defa son derece nazik ve cömert oluyorlar. Evlerine gittiğinizde paralanıyorlar. Bir şeyi beğendiğinizi söylerdeniz, hemen çıkarıp size veriyorlar ye "Buyrun, sizin olsun.." diyorlar. Bu, bir "lâf gelişi" sayılmamalıdır. Zira, "Buyrun, sizin olsun" lafının dil pelesengi olduğu batı ülkeleri yok değildir. Japon "Buyrun, sizin olsun" diyor ve bunu hem gerçekten söylüyor, hem de beğenileni hediye etmek için öylesine ısrar ediyor ki en sonda almaya mecbur kalıyorsunuz ve tabii, beğendiğinizi söyleyip söyleyeceğinize pişman oluyorsunuz.

Bu, Nagoyada bir gün bizim başımıza geldi.

Nagoyada otelde, genç mihmandarımızla otelin barında buluşacaktık. Bara gittiğimizde baktım, yanında kendi yaşında bir arkadaşı var. Bana da takdim etti. Adı Kataoka idi. Çocuk bizimle barda biraz içti, sonra, davet ettik, yemeği birlikte yedik. Bu sefer o, bizi, birer kadeh içki içmeğe evine çağırdı. Daha önceden de karısına telefon etti, bunu ona haber verdi. Akşam, oldukça geç bir saatte gittik. Daha önceden anlattığım, tipik bir japon eviydi. Bayan Kataoka genç, zarif ve kibardı. Yemek odası yerine de geçen mutfakta biz viskilerimizi içerken Bayan Kataoka karımı yukarıya çıkardı, dolaplarını gösterdi. Çamaşırlarının arasında, tıpkı bizim eski evlerimizde annelerimizin tülbent keseler içinde koydukları güzel kokulu otlar gibi, güzel koku veren torbalar varmış. Bayan Kataoka, iki kimonosunu karıma, japon tarzında giydirmiş, kuşağını öyle bağlamış, ayaklarına tabiler vermiş, sandal geçirmiş. Saçını da öyle düzeltmiş. Beraberce aşağıya indiler. "Aman, ne kadar güzel oldu" dedik.

Çıkıyorduk, kapıda Bayan Kataoka bize bir bohça uzattı. Bohçanın içinde iki kimono, kuşakları, tabiler ve sandallar vardı. Şaşırdık, kaldık. Böyle bir hediye, hatırımızın köşesinden geçmiyordu. Fena halde mahcup olduk ve tabii bir tartışmadır başladı. Biz "Dünyada olamaz.. Katiyen almayız.. Olur mu böyle şey, canım" diyorduk, evlerine bir tek defa gittiğimiz, her hâlde bir daha rastlayamayacağımız Kataokalar ısrar ediyorlardı: "Ne münasebet? Eğer reddederseniz, almaya tenezzül etmezseniz fena halde alınırız. Madem ki beğendiniz, bu bizim için kâfi bir şereftir. Bu, bizim size verebileceğimiz küçük ve basit bir hediyedir. Kırmayın bizi.." Onlar bohçayı bizim kolumuzun altına sıkıştırmaya çalışıyor, biz itiyorduk. En sonda, o kadar samimi olduklarını gördük ki hediyelerini almamakla onları fena halde gücendireceğimizi anladık ve bohçayı yüklenip otelimize geldik. Allahtan ki, hediye verilmek üzere yanımızda, ufak tefek bazı türk işleri vardı. Onlardan bir kaç parçayı ertesi sabah Bayan Kataokaya gönderdik. Ama Japonyada bir daha da, her hangi bir kimseye, malı olan her hangi bir şey için "Aman ne güzel! Pek beğendik.." demedik.

Japon böylesine cömert, samimi ve arkadaş canlısı. Hislerini belki kolay ve çabuk göstermiyor. Belki, dış görünüşü itibariyle daha soğuk ve donuk. Nitekim, Japonyada alışverişe çıkan kadınlara pazarlığın âdet olmadığını söylerken japonlar ilave ediyorlar:

"— Pazarlık Çinde çok olur. Zira onlar çok konuşmayı severler.."

Japonların birbirlerini selamlaması da bu karakteri aksettiriyor. Bir gün Ginzada dolaşıyor, film çekiyordum. Tesadüfen iki kadının birbirlerini selamlamasına rastladım ve onun filmini çektim. O kadar eğlenceli bir sahne oldu ki.. Anlaşılan kadınlar sokakta birbirlerine rastlamışlar ve konuşmuşlardı. Ben gördüğümde birbirlerinden ayrılıyorlardı.

Japonlar el sıkışmıyorlar. İki ellerini dizlerinin üstüne koyuyorlar ve bellerinden sırtlarını dik tutarak eğiliyorlar. Selam tarzı, bu. Önce kadınlardan biri bunu yaptı. Sonra öteki buna mukabele etti. Arkadan, ilki tekrar eğildi. Bu eğilişi tekrar mukabele gördü ve birinci, kadın buna mukabele etti. Böylece, belki altı, yedi kere karşılıklı eğilip kalktılar. Hele lafları da bitip bitip devam ettiğinden bu, tam bir parodi halini aldı. Japon nezaketi batılıların alıştığı bir nezaket olmaktan ziyade, bizim eski nezaketimizi hatırlatan bir nezaket, Büyük - küçük, baba - evlat, karı - koca münasebetleri de bizim bundan yarım asır kadar önceki âdetlerimizi o kadar hatırlatıyor ki japonların kendilerine mahsus çizgileri olmasa ve şehirlerin değişikliği göze çarpmasa insan bugün kendini hâlâ pek âlâ Yüzyılın başındaki İstanbulda yaşıyor sanabilir.

Gelecek yazı

Çalışan Japonya

başlamıştır. Bunların en önemlisi, Gravita'daki demiryolları işçilerinin grevi sırasında çıkan karışıklıklar yüzünden tutuklanan Dej'in davasıdır. Fakat Maurer'in savunması Dej'i kurtarmaya yetmemiş ve komünist lider, oniki yıl ağır hapse mahkûm olmuştur. Bu dâvaya kadar liberal eğilimli bir insan olarak tanınan Maurer, bundan sonra ihtilâlci akıma katılmış ve 1936 yılında Komünist Partisine üye olmuştur.

Savaş patlak verdiği zaman Dej hapishanede, Maurer de bir tecrit kampında bulunuyordu. 1940 yılında bir deprem olmuş ve Dej'in bulunduğu hapishane yıkılmıştır. Naziler Dej'i bunun üzerine bir tecrit kampına nakletmişlerdir. Romen Komünist Partisinin eski birinci sekreteri, 1944 Ağustosuna kadar burada kalmış ve mukavemet hareketini hücresinden yönetmiştir. Resmi çevrelere göre, Romanyanın eski kuvvetli adamı, atıldığı tecrit kampından, S.S. kıyafetine girmiş bir cesur çeteci tarafından kurtarılmıştır. Bu cesur çeteci, atıldığı tecrit kampından savaşla birlikte kaçmasını beceren ve komünist komandolara katılan Maurer'den başkası değildir. Böylece Maurer, mahkeme salonlarında kurtaramadığı Dej'i er meydanında kurtarmıştır.

Savaş içerisinde silâhını cüppesinden daha iyi kullanan Maurer, Romanyanın kurtuluşundan sonra romen devlet mekanizması içinde çok önemli görevler almış ve ülkenin bugünkü düzeninin kurulmasında büyük emekleri geçmiştir. Önce çeşitli Bakan yardımcılıkları yaptıktan sonra, 1957-58 yıllarında Dışişleri Bakam olmuş, 1961 yılında Romanya Milli Meclisi Prezidyumunun Başkanı seçilmiş, bundan biraz sonra da Başbakanlığa getirilmiştir. Maurer, Dej'in 1964 yılında ölümünden sonra da aynı görevini korumuş ve böylece, Dej'in yakın arkadaşı olmaktan başka yeterlikleri bulunduğunu da göstermiştir.

Uyduluktan bağımsızlığa

Maurer'in Romanya Başbakanı olduğu sırada Romanya çeşitli meselelerle karşıkarşıya bulunuyordu. Bunun en başında, hiç şüphesiz, COMECON'un Romanyaya dikte etmek istediği ekonomi politikası gelmektedir. Gerçekten de, Sovyetler Birliği, daha çok bir tarım ülkesi olduğunu ileri sererek, komünist devletler arasında yapılaçak ortak ekonomik plânlamada Romanyanın endüstrileşmesine hiç yer ayırmamak niyetinde görünmüştür. Öteyandan Romanya, diğer komünist devletlerin kendisine sattıkları endüstri mallarından da hiç memnun değildi. Bunun içindir ki, Maurer yönetimindeki Romanya bir yandan COMECON içinde Sovyetler Birliğine karşı isyan bayrağı açarken, öteyandan da Batı Avrupa ile ticaret ilişkilerini hergün, biraz daha geliştirmiştir. ÇOMECON'un 1963 Temmuzunda yaptığı toplantıda Sovyetler, Romanyanın Galatz'da ikinci bir demir - çelik endüstrisi merkezi kurmasına izin vermek zorunda kaldıkları gibi, Çekoslovakya, Polonya ve Doğu Almanya da hem Romanyadan aldıkları siparişler konusunda daha dikkatli olmak, hem de bu ülkenin, dış ticaretini yavaş yavaş Batı Avrupa ülkelerine kaydırmasına göz yummaktan başka çare görememişlerdir. Bunun en küçük örneği, Romanyanın 1965 yılında Çekoslovakya ile yaptığı alışverişte bir önceki yıla göre 10 milyon dolarlık bir düşme varken, aynı yıl Batı Almanya ile yaptığı ticarette 36 milyon dolarlık bir artış görülmesidir.



Dışişleri Bakanı Manescu
Pırıl pırıl bir avrupalı

Maurer yönetimindeki Romanyanın komünist blok içinde izlediği bağımsız ekonomik politika, çok geçmeden, bu ülkenin siyasal ilişkilerini de etkilemeye başlamıştır. Bir defa, bağımsız bir ekonomik politika izleyebilmek için, Moskovanın Bükreş üzerindeki her türlü etkisini kırmak gerekiyordu. Komünist Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki geçimsizlik Romanyaya bunun için arayıp da bulamadığı fırsatı vermiştir. Romanyalılar, Komünist Çinin Doğu bloku içinde ikinci kuvvetli devlet olarak belirmesinden sonra, Pekine yaklaşma tehdidinin Moskovayı kendi üzerlerine her türlü baskı yapmaktan alakoyacak çok kuvvetli bir koz olduğunu hemen anlamışlardır. Bunun içindir ki Moskovanın dünya komünist partilerine Pekinin tutumunu takbih ettirtmek için giriştiği kampanyaya karşı daha ilk günden itibaren durum almışlar, geçen yıl yapılan Moskova toplantısında da bu yolda bir karar alınmasını önlemişlerdir. Ancak, Romanya Pekin ile Moskova arasındaki çekişmede Komünist Çinin tarafını tutmaktan da dikkatle kaçınmıştır. 1963 yılında Komünist Çinin Avrupadaki uydusu olan Arnavutluk ile diplomatik münasebetlerini Moskovanın endişeli bakışları altında yeniden kurmuş olmakla beraber, Çin Başbakanı Çu En-lai'nin geçen ay yaptığı Bükreş yolculuğu sırasında Pekinin ihtilâlci dünya politikası görüşlerine katılmamış ve Pekin Moskova çekişmesi karşısındaki tarafsızlığını bozmaya da hiç yanaşmamıştır.

İki ayrı yolun yolcuları

Romanyanın Doğu bloku içindeki bağımsız tutumu burada bitmemektedir. Romanyalı yöneticiler, birkaç aydır, COMECON'dan sonra Varşova Paktına karşı da bir yaylım ateşi açmış bulunmaktadırlar. Bunun gerçek sebebi, Varşova Paktının Romanyaya bir fayda sağlamak şöyle dursun, ağır yükler yüklemekten başka bir işe yaramamasıdır. Romanya, ülkesindeki komünist rejim sağlamca yerleştikten sonra kendisine Batıdan ciddi bir tehlike gelmiyeceğini anlamış ve Varşova Paktının giderlerine neden hâlâ katılmak zorunda olduğunu düşünmeye başlamıştır. Kaldı ki, Romanyanın Batı ile hiçbir toprak alış verişi yoktur. Tam tersine, Varşova Paktı içindeki müttefikleri olan Macaristan ve Sovyetler Birliğiyle, Transilvanya ve Besarabya üzerinde toprak anlaşmazlıkları vardır. Romen Komünist Partisi birinci sekreteri Nicalai Ceausescu,

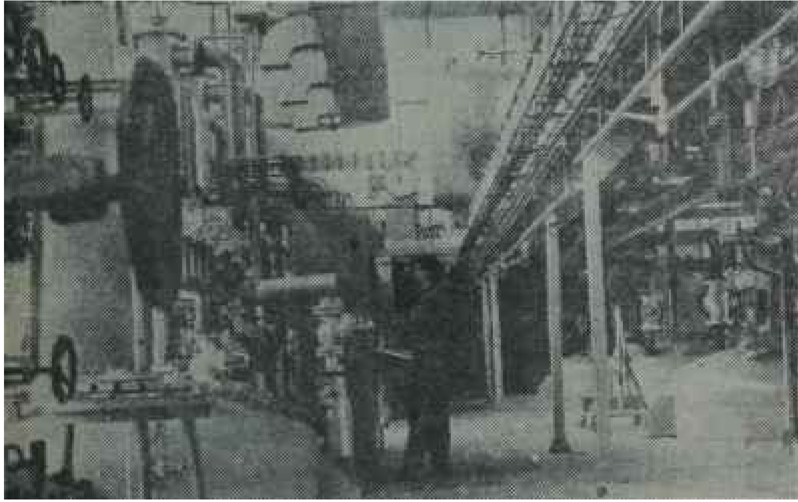
önceki ay yaptığı bir konuşmada, bu eski defterleri günün birinde açmaya niyetli olduklarını, hiçbir tereddüde yer vermeyecek biçimde, ortaya koymuş bulunmaktadır. Başka bir deyişle, aynı iç politika düzenini benimsemiş olmanın dışında, Romanyanın öteki komünist devletlerle yolları hergün biraz daha çok ayrılmaktadır.

Ancak, bu iç politika düzeninin önemi de gözden uzak tutulmamalıdır. Romanya bir komünist devlettir ve komünist kalmak niyetindedir. Onun için, Batı ile ilişkilerini hesaplı ve ihtiyatlı yürütmektedir. Meselâ geçenlerde Romen Hükümeti kendi memurlarına Batılılarla münasebetlerinde dikkatli olmalarını ve pek ileri gitmemelerini ihtar etmeyi lüzumlu görmüştür. Bunun sebebi, Batıyla ticaretle birlikte Batının rejim konusundaki fikirlerinin de romenler arasında taraftar bulması endişesidir.

Romanya bu bakımdan da De Gaulle Fransasını hatırlatmaktadır. Fransa nasıl, Amerikaya karşı daha bağımsız davranırken batılı sistemden uzaklaşmıyorsa, Romanya da Rusyaya karşı bağımsızlığını daha fazla korumaya çalışırken rejiminin prensiplerini muhafaza etmektedir.

Balkanlara bakan Romanya

Romanyanın, Sovyetler Birliğiyle yola ayrıldıkça, gözü Balkanlar üzerine dönmektedir. Çünkü, Macaristan ve Sovyetler Birliği karşısında kurmak istediği denge için gerekli desteği, Romanya, ancak Balkanlarda bulabilecektir. Nitekim romanyalı yöneticilerin uzun bir süredir şu veya bu biçimde bir Balkan Birliği kurmak istedikleri kimsenin meçhulü değildir. Romanya Başbakanı ile Türk Hükümeti arasında yapılacak görüşmelerde bu konunun ele alınacağı rahatlıkla söylenebilir. Ancak, bundan önceki Balkan kombinezonlarından aldığı derslerden sonra, Türkiyenin bu kadar ileri gitmek istemeyeceği ortadadır. Buna karşılık, İnönü hükümetlerinin açtığı yeni dış politika çığırında ilerlemekten başka çare olmadığını gören Demirel Hükümetinin romenlerle daha ileride genişleyebilecek bir işbirliğinin ilk adımlarını atmayı deneyeceğini söylemek de kehanet sayılmamalıdır. Bu adımların başında, iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin çoğaltılması gelmektedir. Nitekim Türkiyeye gelen romen heyetinin kompozisyonu, buna Bükreşin de büyük önem verdiğini açıkça ortaya koymaktadır.



Romanyada kimya sanayii
İşte işin içyüzü!.

Çağlayangil faktörü

17 kişilik romen heyetinde Dışişleri Bakanı ve Petrol Sanayii Bakanından başka üç tane de Bakan yardımcısı bulunmaktadır. Bakan yardımcıları dış ticaret, kimya ve maden sanayii ile ilgilidirler. Romen heyeti ile Türk Hükümeti arasındaki görüşmeler üç bölümde yürüyecektir:

1) Siyasi,
2) İktisadi,
3) Petrolle ilgili meseleler.

Siyasi görüşmeler, eğer türk hariciyesinin teklifini romenler kabul ederlerse, Başbakanlıkta; iktisadi görüşmeler Dışişleri Bakanlığında; petrolle ilgili görüşmeler ise Enerji Bakanlığında yapılacaktır. Enerji Bakanlığındaki görüşmelere hariciyeciler katılmıyacaklardır. Bu alanda romenlerin tekliflerde bulunmaları beklenmektedir. Romanyada, 7000 metreye kadar inen başarılı derin sondajlar yapıldığı, son zamanlarda da romenlerin elinde külliyetli miktarda petrolün biriktiği haber verilmektedir. Romenler Türkiyeye ucuz petrol, petrol sanayii malzemesi satmayı, rafineri ve petro-kimya sanayii kurmayı teklif edebilirler. Türk petrolcülerinin ise en büyük ihtiyaçları, malzeme ve teknik yardımdır. İktisadi görüşmeler, karşılıklı ticaret hacminin gelişmesi ve turizm alanında bir ikili anlaşmaya dayanan işbirliği hedefleri üzerinde gelişecektir. Bu arada kültürel- ve bilimsel mübadele konularında da görüşmeler cereyan edeceği haber verilmektedir. Siyasi konularda ne gibi bir derinliğe inileceği bilinmemektedir. Ama bu sahada, bu ilk görüşmede çok önemli bir ilerleme umulmamalıdır. Bu görüşmeler sonunda varılacak mutabakat, muhakkak ki bir prensip mutabakatı olacak ve daha sonra teknik seviyede temaslarla reâlize edilebilecektir. Görüşmelerin sonunda uzun bir tebliğ yayınlanacağını türk hariciyecileri söylemektedirler.

Romen - türk görüşmelerinin, Türkiye Başbakanının Süleyman Demirel adını taşımasına rağmen, olumsuz netice vermesi beklenemez. Bir kere, en âzından, iki komşu ülkenin yöneticileri tanışmış olacaklardır. Davet sahibi türk Hükümetinin Dışişleri Bakam İhsan Sabri Çağlayangilin akıllı ve becerikli kişiliği -ki Çağlayangilin bu özelliğini, istedikleri yere tayin edilmeyen hariciyeciler bile teslim etmektedirler- bu konuda olumlu bir faktördür. Havaalanında derhal meslekdaşının koluna giren ve espriler patlatmaya başlayan Çağlayangil, bir sinema artistim andıran, umulmadık derecede yakışıklı ve çapkın görünüşlü Romen Dışişleri Bakam Manescu ile ahbaplığı rahatça koyulaştıracağa benzemektedir.

Reformlar

Bilmediğini bilen Bakan

Geçtiğimiz hafta Cuma günü, Başbakanlığın önünde, etrafını çeviren gazetecilerle tatlı bir sohbete dalmış olan AP'li Tarım Bakanı Bahri Bağdaş, gazetecilerin,

"— Beyfendi, Toprak Reformu Kanun Tasarısını ne yapıyorsunuz? AP'nin tek başına iktidara gelmesinden önce hazırlanmış bulunan tasarıyı tadil ediyormuşsunuz. Sizin hazırladığınız tasarı neyin nesidir? Kamulaştırma dışı bırakılacak olan arazi sınırları genişletilmiş. Ne diyorsunuz?" sorusuna şu karşılığı verdi:

"— Vallahi, ben bilmem.[1] Tasarıyı değiştiriyoruz. Kamulaştırma sınırları değiştiriliyor mu, onu da bilmem. Bunları ilmî heyet bilir. Onlar raporlarım verdiler."

Gazetecilerin, Bakan Dağdaşa hayret içinde sordukları,

"— Peki ama, siz Bakansınız. Böyle bir tasarıda bilim adamları diyeceklerini derler ama, önemli konulardaki temel prensipleri de siz ortaya korsunuz. Bu, sizin görevinizdir. Böyle bir şey olmadı mı?" şeklindeki soruyu ise Bakan duymazlıktan geldi ve soru sahibi gazeteciyi atlayarak, bir başkasına döndü. Bu arada, ilk soru sahibi gazetecinin, "Bu ilim heyetindeki profesörler kimler?" soruşuna Bakanın cevabı:

"— Hepsi de muhterem hocalarımızdır. İsimlerini söyliyemem.." oldu.

Bakanın "muhterem hocalarımız" dediği kimseler ise konuyu gerçekten renklendirecek özellikte şahsiyetlerdi! Çünkü, Tarım Bakanlığında ne kadar aklı başında, çağdaş meseleleri uzaktan - yakından bilen uzman ve sorumlu kimse varsa hepsini kızağa çeken 'lanın Bakanı Dağdaşın, Toprak Reformu Kanun Tasarısı hazırlıklarında emeği geçen bütün kişilere karşı anlaşılmaz bir allerjisi vardır Bunun sonucu olarak tasarı, kuşa dönsün diye, "toprak reformuna karşı olduklarını" komisyonlar da açıkça söylemiş olan, Toprak Reformu Kânun Tasarısı hazırlıklarında -eğer varsa- gelip fikirlerini söylesinler diye çağrılan, fakat hiçbir toplantıya lütfedip gelmeyen, Nuh Nebiden kalma "hocalar"a verilmiştir. Ziraat Fakültesinin bu "muhterem hocalar"ı ise, tasarıyı gerçekten kuşa çevirmekte büyük bir başarı göstermişlerdir.Olacakları bildiği için, Bakan bu "muhterem hocalar"ın isimlerini bile' vermekten çekinmiştir.

Meslek hayatlarıyla, fikir hayatlarıyla AP kafasına tıpatıp uyan bu "muhterem hocalar"ın tasarısı hakkında konuşmak istemeyen Dağdaş, "ser verir sır vermez" edası içinde, bir soruyu şu sözlerle cevaplandırdı:

"— Bizim, toprak reformu diye bir gayemiz yoktur!."

Makam arabasının yanındaki uzman sayısı dörde çıkınca, Dağdaş lâfı değiştirdi ve:

"— Biz, garplı terimi kullanalım istiyoruz. Ziraat reformu diyoruz" dedi.



Bahri Dağdaş
"Söz gümüşse, sükût altındır"

Gazetecilerin:

"— Eh öyleyse, siz de; toprak reformu istiyorsunuz. Sadece, terimler farklı olsun diyorsunuz, değil mi efendim?" sözlerine ise Bakan:

"— Bilmiyorum... Bizim tasarı, meselâ yüz madde olacaksa, bu yüz maddelik ziraat reformu kanun tasarısının bir maddesi tabii ki toprak reformu olacaktır. Zira, ziraat reformu herşeyi ihtiva eder" cevabını verdi.

İnci bolluğu

Gazetecilerle eğlendiğini sanan AP'li Tarım Bakanı Dağdaşın bu sözleri, gazetecileri ziyadesiyle güldürdü. Bakan, kendinden başkasını mektep medrese görmemiş, hattâ birkaç kitapçık dahi okumamış sanmanın verdiği rahatlık içinde, konuştukça konuştu. Gazeteciler:

"— Beyfendi, biliyorsunuz, toprak reformu veya, sizin dediğiniz gibi dersek, ziraat reformu yapan ülkelerde temel olarak iki yol izlenmiştir. Birisinde, bazı ülkelerin, önce toprak mülkiyetindeki adaletsizliği ortadan kaldırmak, mülkiyete yeniden âdil bir biçim vermek, sonra da bu temel üzerinde, tarım üretimini artırıcı bir seri tedbir almak yolu izlenmektedir. Bazı ülkelerde ise, işin adaletliliği veya adaletsizliği ile ilgilenilmemekte ve 'tarımda verimi artırmak esastır' denilip, adaletsiz bir yapı içinde kredi, gübre vs. gibi imkânlar artırılarak, üretimi, yükseltmek esas alınmaktadır. Siz, siyasi direktif vermek durumunda olan bir Bakan olarak, bu tasanda hangi yolu izleyeceksiniz?" diye sordular.

AP'li Bakanın buna cevabı şu oldu:

"— Bilmiyorum. Bunları bilim adamları, muhterem hocalarımız bilir."

Ne var ki, her soruya muhteşem bir "bilmiyorum"la karşı çıkan Bakan, yine de durmadan konuşuyordu. Bir soruya şöyle dedi:

"— Biz, Batı manasıyla, bir bütün halinde ziraî reformu istiyoruz. Bunun üzerinde çalışıyoruz. Toprak mülkiyetini herşeyden önce sağlama bağlamak esas olacaktır.."

Oysa, Bakanın sözlerinin bilim açısından hiçbir ciddi yanı yoktu. Cehaleti de aşan, bir takım ard niyet lerin ürünü olan bu tarz konuşma, aslında, Batının da canına okumaktadır. Bizde, Batının ne olduğunu bilmeden devamlı surette Batıdan bahseden bir takım kimselerin söylediklerinin aksine, Batılı bilim adamları açıkça yazmakta, söylemektedirler ki, "toprak reformu, zirai reformun içinde mündemiç değildir.Toprak reformu olmadan, az gelişmiş bir ülkede zirai reform olamaz." Zira, sağlanacak gübre, kredi, âlet vesaire gibi imkânlardan gene büyük toprak sahipleri yararlanacak, ürünleri köylüden gene bunlar ucuza toplayacaklar, pazara bunlar mal çıkarabileceklerdir. Zirai reform vaktiyle Çarlık Rusyasında denenmiş, kırsal bölgelerin zenginliklerini -maddi ve manevi- büyük merkezlere akıtan, sosyal ve iktisadi erozyona yol açan, mantık-

sız, zararlı bir yoldur. Amacı, geri ülkenin geri sosyal ve siyasal yapısını muhafaza etmektir.

Asıl şanssızlık

Az gelişmiş ülkelerde toprak reformunun asıl amacı, tarımı modernize edip, üretimi artırarak, ülkeyi ileri bir seviyeye ulaştırmak, sosyal ve siyasal yapıda yenileşmeyi sağlamaktır. Köylüleri mülkiyet hakkından yararlandırmaktır. Toprak reformunun bu temel dâvası, Roma hukukçularının "toprak olmayan yerde efendi yoktur" sözlerinde bile kendini göstermektedir. Çağdaş bilim adamları ise bunu şu sözlerle ifade etmektedirler: "Demokrasi, yenileşen bir bünyede yer bulabilir. Sosyal ve ekonomik meselelerin çözümlenmesi demokratik amaçlar için olacaksa, toprak dağılımındaki adaletsizlik, bu kıt istihsal alanında ele alınacak ilk problemdir. Bu problem çözümlenirse, efendisiz yönetim demlen demokrasi gerçekten gelebilecektir.. Köylü, kendi malı olan toprağa sahip çıkacak, verimli çalışacak, toprağı koruyacaktır. Topraktan uzak yaşayan büyük toprak sahiplerinin sebep oldukları sosyal ve iktisadî erozyon önlenecektir. Ülkenin yönetiminde gerici zihniyet, kökü feodal toprak zenginliğine dayalı muhafazakâr ve kuşkulu zihniyet kaldırılabilecektir."

AP'nin en allahlık Bakanlarından biri sayılan' "Ziraat Vekili" Bahri Dağdaş ise bütün bunlardan habersiz olsa bile, uyanış içindeki Türkiyede bunları bilenlerin de bulunabileceğinden en haberdar olması gerekir. Toprak reformu gibi, ülkemizin kaderinde bir dönüm noktası teşkil edecek bir dâvayı çözümlemekle görevli bir Bakanın, tam bir sorumsuzlukla "Türkiyede ağa diye bir şeyi ben tanımıyorum. Ağalık müessesesi var mı, Onu da bilmiyorum" demesi başlıbaşına bir olaydır.

Ziraat Vekili Dağdaş Başbakanlığın Önünden mütebessim bir yüzle ayrıldı. Ama, Bakanın yan yaşındaki gazeteciler:

"— Hay Allah razı olsun, eğlendik biraz!. Zırvanın tevil götürmeyeceği nasıl da belli oluyor.." demekten kendilerini alamadılar.

Aslında, Dağdaşın sözleriyle AP'nin iktidara geliş şekli arasında anlam bakımından pek de yadırganacak bir taraf yoktur. Dağdaş, AP karakterine uygun bir Bakandır. Dağdaşın "Ağasız Türkiye"siyle Mehmet Turgutun "önce kalkman kalkınsın, kalkmamayanlara sosyal adalet sonra düşünülür" zihniyeti ve Demirelin "üs yok, tesis vardır", "dış ülkelerin ve çevrelerin nüfuzundan bahsetmek millete bühtandır" görüşü arasında büyük bir beraberlik ve insicam vardır.

Az gelişmiş ülkelerin durumlarıyla ilgilenen herkesin, en ilkel bilgileri bile Öğrenirken gözüne çarpan bir gerçek vardır: Bu ülkelerde milli gelirin büyük kısmı tarımdan sağlanır ve nüfusun çok büyük bir kısmı geçimini buradan temin eder. Tarım sektörünün bu önemi, toptum hayatındaki bu ağırlığı yüzündendir ki, bu ülkelerdeki başıboşluk, ekonomik hayattaki tutarsızlık, sistemsizlik iyice kritikleşir. Halkın en basit ihtiyaçları ve ülkede hayatın ta kendisiyle ilgili olduğu içindir ki, tarım alanındaki meseleler, bu gibi az gelişmiş ülkelerde bütün meselelerin başında gelir. Durum böyle olunca da yönetimleri halktan yana olan ülkelerde tarım işleri ciddiye alınır, yönetim kadrosuna, çağdaş bilimin gereklerine uygun yollar izleyecek işbilir, aklı başında adamlar seçilir. Türkiyede ise, durum bunun tamamen tersi olmuştur. Asıl şanssızlık budur.



FREN VE MANEVRA EMNİYETİNİ FISK LÂSTİKLERİ SAĞLAR!

Geçen yıl yurdumuzdaki motorlu vasıta sayısı 18.800 artarak 194.000'e yaklaşmıştır. Artan trafik ile beraber şimdi yollarda daha fazla fren daha fazla manevra yapmak zorundasınız. Endişesiz ve rahat yolculuk yapabilmeniz için vasıtanız kadar lâstikleriniz de size güven vermelidir.

Fisk lâstikleri fazla yüke, sarsıntılara ve en sert darbelere karşı çok dayanıklıdır.

Geniş tabanı, dişlerinin özel şekli ve yumuşak yanakları sayesinde Fisk her türlü yola kolaylıkla intibak eder. Vasıtanızın motorunu yormadan tam çekiş sağlar.

Fisk'te süper kauçuk POLİ-B vardır. Fisk kolay ısınmaz. Münhasıran naylon ipliklerle imal edilen Fisk, kilometreleri aşarken can ve mal emniyeti bakımından her an güvenebileceğiniz lâstiktir.



Devamlı duruş ve kalkışlar... mütemadiyen frene basılması... bu lâstiğin ömrünü vaktinden evvel doldurmasına sebep olur. Ancak kaliteli bir lâstik bütün bu zorlamalara karşı koyar ve sahibine uzun müddet hizmet eder.



FISK "Çocuklu" lâstik FISK yolculukta emniyettir

Tüli'den haberler



Misafirler ve bayramlar

İstanbul, Boğazın, Marmaranın keyfini çıkarırken, Ankaralılar da misafirlerini ağırlamak, ulusal bayramları kutlamakla meşguller. Fanfani gitti, rumen misafirler geldiler. Polonya ve Mısır büyük elçiliklerinde ise ulusal bayramlar kutlandı. Kokteyllerin kalabalığı da tabii biraz değişti: yaz bekârları çoğunlukta, kadınlar azınlıkta... Yalnız, Mısır Büyük Elçisi **Abbas El Şafi** ve eşinin verdiği kokteyl çok renkli geçti. Fas Krallığının Tahrandan Ankaraya gelen sefiresi milli elbiseleri ve güzel yüzüyle değişik bir tip olarak başkent sosyetesinde büyük ilgi uyandırdı.

Pembe köşkün lâmbası

politika edebiyatımızda pembe köşklerin sayısı üçtür. Bunlardan ikisi Çankayada, biri de Çiftehavuzlardadır. Kocamışlık gerekçesiyle çıkan af, bu sonuncusunun sahibini biraz öfkelendirdi. **Celâl Bayar**, hergün köşkü dolduran ziyaretçilerine, "kocamadığını, politikadan ayrılmadığını" ima eden konuşmalar yapıyormuş. Hattâ, uzun bir Ege gezisine de hazırlanıyormuş ama, geçtiğimiz hafta İsviçreden torunları geldiği için, gezi ertelenmiş. Pembe Köşkte büyükbaba - torun hasreti dindirilirken, bir takım öfkeler de herhalde geride kalmış olacak. Bayan torunlarıyla çevrili gören yakınları, büyükbabalığın kendisine herşeyden daha çok yakıştığını söylüyorlar.

Seks partisi değil ama..

İstanbulun moda hayatına yeni karışan isimlerden **Bergin Uzberk**, parti vermekten de çok hoşlanıyor. Meselâ, kışın peynir ve şarap üzerine bir toplantı yaparak dillere destan olmuştu, şimdi de, Temmuzun en Sıcak gecesinde başka bir parti verdi. Bu partinin manzarasına bakanlar biraz şaşırdılar. Bergin Uzberk, belki de reklam olur düşüncesiyle, herkesi davet etmişti: **Benli Belkıs, Aliye Berger, Şirin Devrim, Fikret Hakan, İlhan Sarvan, Ayşe Kulin, Eren Kemahlı**, kimler yoktu ki!.. **Suna Aksu** gibi, garip çağrışımlar yapan isimler partiye ayrı bir özellik veriyordu. Fakat partinin esaslı özelliği, herkesin yerde oturması, bol bol içki içmesi ve çok âşıkane pozlarda dansetmesiydi.

Bir aralık, partiye Beatnikler de geldiler. Bunlar, salkım-saçak saçları, garip davranışlarıyla dekoru iyice tamamladılar. Gerçi bu, seks partisi filan değildi ama, doğrusu ne partisi olduğu da pek anlaşılamadı. Bergin Uzberk, Samet Ağaoğlunun kızı **Sitare Ağaoğlu** ile çok romantik bir arkadaşlığa daldığı için misafirleriyle fazlaca meşgul olamadı ve bütün yük **Dr. Selçuk Geredenin** omuzlarına kaldı. Şimdi, İs-



Mısır Elçiliğindeki kokteylde güzel Fas Sefiresi

Afrikadan bir esinti

tanbulun birçok grupu, Bergin Uzberkin partisinden bahsediyor. Eğer, evsahibi reklâm yapmayı düşünmüşse, parti başarılı sayılır.

Nikâhta keramet

Ferhunde Birkan için "tuttuğunu koparır" diyenler haksız değiller. Adaşı **Ferhunde Verdi**yi ayrıldığı kocasıyla barıştırmak için gösterdiği gayretler boşa gitmedi. Geçtiğimiz hafta Avrupadan dönen güzel kadın, **Ferruh Verdi** ile yeniden evleniverdi. Dostları, bu barışmanın bayramını yapıyor, çifte nikâhta keramet bulunduğunu söylüyorlar. "Sonunda barışacaklardı da, niçin bu kadar ayrı kaldılar, üzüldüler, dedikodu edebiyatına konu oldular?" diyenler de var. Kim ne derse desin, Verdi çifti kaybettikleri saadeti yeniden bulmaktan çok memnun görünüyorlar. Demek ki, birbirlerini bu kadar sevdiklerini anlamaları için böyle bir ayrılık lazımmış!...

Sosyete çaprazları

Şimdi Cakartada elçi olan İsveçin eski İstanbul konsolosu **Antström**, yaz tatilini Türkiyede geçiriyor. Salacaktaki meşhur Çürüksulu yalısını kiraladı, İstanbullu dostlarını selâmlamak için bir de kokteyl verdi. Bütün İstanbul, tabii, Çürüksulu yalısındaydı. Yalnız, kokteylin birçok çaprazı vardı. Meselâ, isveçli diplomat, misafirlerini, beş yıl önce ayrıldığı eşiyle beraber karşılıyordu. Aktris Şirin Devrim, kokteylde müthiş şık ve heyecanlıydı. Kollarını havaya uzatarak **Ercüment Karacan** ile konuşurken, bir yandan da yakın arkadaşı **Nilgün Nemli**ye bakıp, gülümsüyordu. Nilgün Nemli ise **Şehsuvar Menemencioğlu** ile konuşuyordu. Şimdi herkes yer değiştirdi, fakat sosyetenin tarihçesinde Nilgün Nemli ile Ercüment Karacanın, Şirin Devrim ile Şehsuvar Menemencioğlunun evli olduğunu herkes bilir.

Yalının güzel sahibesi **Belkıs** hanımefendi, misafirler arasında değildi. Torunu **Nil Menemencioğlu** ise akşamın en güzel kızlarından biriydi. Nili görenler, sosyete tarihinde kaç kuşak yol alındığını hesapladılar. Hemen söyüyelim: bazı kadınların kuşağı çok karışık!.

Kaynana adayları

Eski devrin güzel kadınlarından **Hârika Yardımcı** kaynana olmağa hazırlanıyor. Dünürü de **İhsan Çavuşoğlu** olursa, hiç şaşmamalı. Yardımcıların kızıyla Çavuşoğluların oğlu çok romantik danslar yapıyorlar, etraftan görenler de bu işi biçilmiş kaftan diye düşünüyorlar. Galiba biraz erken bir yorum. Çünkü İhsan Çavuşoğlu, oğlundan önce kızını evlendirmek ister.

Kaynanalığı beklenenlerden biri de **Kadriye Dicleli**. Diclelinin kızı bu yıl Hukuk Fakültesini bitiren parlak bir gençle evlenmeğe karar vermiş. Kararını annesiyle babası da desteklerse, İstanbul sosyetesi yakında bir nişan daha kutlayacak demektir.

Sıcak bir düğün

Anter ve **Altıok** aileleri şu günlerde harıl harıl düğün hazırlığı yapmakla meşguller. Ailelerin dostları ise, 29 Temmuz Cuma günü saat 16.15'de Ankara Türkocağı salonunda yapılacak evlenme törenini kaçırmama telâşı içindeler. Hattâ işin esprisini bile yapanlar var. Diyorlar ki, "Bu sıcak Temmuz ayında evlenenlerin evlilik hayatları da sıcaklık içinde geçer. Hele Altıok ailesi, oğulları **Metin Altıoku** evlendirmek için tâ Manisalardan Ankaralara gelirse, bu sıcaklık bir kat daha olur!"

Füsun Akatlı gerçekten ince ve kültürlü bir gençkız. **Bihin** ve **Nejat Anter**ler bu konuda ne kadar övünseler azdır.

Moda

Mantolar

1966 yazının ortaya attığı en büyük yenilik, yaz mantolarıdır. Yaz mantoları şıklık için, ısınmak için, bir kıyafeti tamamlamak için kullanılmaktadır. Bunlara "güneş mantoları" denilmektedir. Üşüyenler için moda, yaz aylarında giyilebilecek kalınlıkta yünlü ve gabardinleri hoş görmektedir. Bunların çoğunluğu kirli beyaz, açık bej olarak seçilmiştir. Vücuda yakın olarak biçilen bu klâsik mantolar bazan çift düğmeli, bazan belden kemerli, bazan gizli düğmelidir ama, etekleri hemen hemen daima hafif evaze olup, boylan çok kısadır ve yine ortak bir nitelik olarak, hepsi canlı renklerde seçilmiş eşarplarla tamamlanmıştır. Bu yaz redingotlarının bazan yakaları olduğu halde, bazan da bunlar açık kare yakalıdır.

İncecik yünlülerden yapılmış bu tip, klâsiğe yakın mantolar, her çeşit elbisenin, emprimelerin üstünde çok şık durmakla beraber, mevsimin yıldızı "pike mantolar"dır. Pike mantolar, özellikle gençkızlar için gardrobun vazgeçilmez unsurudur. Renk renk kabarık pikelerden yapılmış bu mantoların içinde, bazan aynı kumaştan, açık veya kapalı olarak hazırlanmış pike elbiseler vardır ve bunlar bir temel teşkil etmektedir. Pike mantoların da bazan yakaları vardır, bazan yoktur. Yine hepsi, eşsarplarla tamamlanmaktadır.

Takımlar

pırıl pırıl renkli bir keten, uygun renkte bir emprime ile gerçekten şık olmakta, geçen yılın aynı emprime ile astarlanmış etek-ceket takımının yerini tutmaktadır. Takımın parçası olan mantoyu elbisenin kumaşıyla astarlama modası yoktur. Fakat manto elbiseden ya birkaç parmak kısa olup elbiseyi göstermekte, ya da çok yüksekten başlayan bir arka yırtmacı ile elbisenin bir tamamlayıcısı olmaktadır. Bazan, geniş mesamatlı bir keten elbisenin bir renginden yapılan düz renk manto keten tayyörün yerini alırken, bazan da, küçücük bir düz keten elbiseyi desenli bir manto tamamlamaktadır. Aynı kombinezonu düz ve çiçekli şantuglardan yapmak, aynı kumaşın birbirine uyan veya birbiriyle tezat teşkil eden değişik renklerini de beraber kullanmak mümkündür. Abiye olarak kullanılan şifon mantolar ve herhangi bir şeffaf kumaştan yapılmış bir manto da, dümdüz olmak şartiyle, bu mevsimde çok kullanılacaktır. Bu mantonun amacı, alttaki elbiseyi dumanlı bir şekilde göstermek ve omuzları rüzgâra karşı korumaktır. Taşınması kolaydır. Elde, ancak bir eşarp kadar yer tutmaktadır. Gerektiği zaman giyilmekte, genel olarak bir fiyonkla boyunda bağlanmaktadır.

Plaj mantoları

Mayoyu belirli belirsiz şekilde örten, mayonun boyunu geçmeyen plaj mantolarının da başlıca görevi, vücudu yakıcı sıcağa karşı, yanmaya karşı korumaktır. Mayoya uygun bir renkte yapılan bu mantolar bazan dantel kumaşlardan, incecik markizetlerden, file kumaşlardan, dantelden yapılmaktadır. Ama bu çapkını plaj mantolarının yanında, basmalardan* pikeden, ince havlu ve havlu tipi kumaşlardan yapılmış, daha hakiki mantolar da vardır ve bunlar, bikinileri tamamlayan bir kıyafet olarak tutunacaktır.

Özellikle gençkızlar, yaz yağmurundan korunmak için eğlenceli "muşamba - pardösü"ler giyinmektedirler. Parlak renkli poplinlerden, ekoseli poplinlerden ve empermeabilize edilmiş her çeşit kumaştan yapılmış bu yağmurluklar gerçekten hoştur ve yağmurlu bir günde sokakları neşelendirmektedir. Meselâ, yılın modası olan, siyah - beyaz, çiçekli bir kumaştan, çift düğmeli, dizlerin çok üstünde biten kısacık bir manto yaptırılabilir. Bunu yağmurda giymek mümkündür ama, serin bir havada, elbise üstüne de rahatça, manto gibi giyilebilir.

Gençkızlar

Yetişmiş gençkızlar artık, küçük gençkız görünüşü kazandılar. Bu yıl gençkız modası yeni bir psikolojinin, yeni bir hayat felsefesinin bütün izlerini taşımakta ve gençkızları bu yönde etkilemektedir. Çok kısa etekler, plilerle zenginleşince, daha çok çocuk modasını hatırlatmaya başlamıştır. Hele bu kısa ve plili eteklerin üzerine düşen geniş sveterler, bu kıyafetlerle giyilen uzun, benekli veya ekose, yahut ajurlu, çeşit çeşit, renk renk çoraplar ve bunların altılıdaki iyi cins deriden, kumaştan yapılmış topuksuz, rahat ayakkabılar gençkızlara âdeta, "Haydi okula! Büyümeye daha çok zaman var" demektedir.

Gerçekten de, gençkızlar için düşünülen bu rahat kıyafetler, onları tıpkı akranları erkekler gibi mücadeleli, dinamik bir hayata hazırlamaktadır. Bu genç modanın bir özelliği, bütün parçaların iyi cins, dayanıklı malzeme ile, çok iyi işçilikle yapılması ve ailelere, süslü-püslü elbiselerden çok daha fazlaya malolmasıdır. Yine bu genç modanın bir başka özelliği, yazın çorap modasına büyük yer vermesi Ve tıpkı kışın olduğu gibi, yazın da kıyafetlerin çoraplarla tamamlanmasıdır. Şık gözlükler, çok iyi cins ayakkabı ve çantalar, deri ceketler, spor bir kıyafeti giydiren işlemeli bir bluz, bu modaya büyük bir ağırlık verirken, benekli, çizgili, basma

Gölbaşı Karakolu

Gedikli Başçavuş, karışık cümlelerle konuşan adamı dinledi, sonra:

"— Yahu, burası tımarhane mi? Madem ki yanında çalışan adam delirmiş, şimdi onu bir taksiye atar, Ankarada gerekli yerlere götürür, muayenesini yaptırırsın. Ben deliyi burada ne yapayım? İşine gelmezse de adamı bırakırsın, gider" dedi.

Karışık cümlelerle konuşan adam renkten renge giriyordu.

"— Bırakırsam, beni öldürür" diye yalvardı.

İlk bakışta haklı görünüyordu. Bahçesinde işçi olarak çalıştırdığı adam birden çıldırmıştı, ona buna saldırıyor, köyüne gidip karısını öldüreceğini söylüyordu. Adam, bekçi ile birleşmiş, çıldıran işçiyi güvenlik altına, almak için bağlamıştı. Şimdi de karakola getirip teslim ediyordu. Ötesi kendisine ait değildi.

Allahtan, o sırada Bucak Müdürü karakola girdi. Adama şöyle bir baktı ve sert bir çıkışla:

"— Delilik hikâyelerini bir yana bırak! Söyle bakayım, aranızdaki kavganın sebebi nedir? Çalıştırdın, parasını mı vermedin?" diye sordu.

Birkaç saniye sonra deliren adam huzura getirilince işin içyüzü meydana çıktı: Adamın aklı tamamiyle başındaydı. O kadar başındaydı ki, oniki gün çalıştıktan sonra, işini sağlama bağlamak için, birikmiş olan gündeliklerini istemiş, fakat kendisine 120 lira yerine sadece 20 lira verilmişti. Üstelik bir de esaslı dayak yemişti. Parmakları âdeta kenetlenmiş kalmış gibiydi. Gözlerinden ıstırap ve öfke yaşları dökülüyor, yan çıplak vücudunu, sefaletini gözlerden saklamağa çalışarak:

"— 20 lira ile gitmem, paramı isterim! Köyden para kazanmak için geldim, deli filân değilim" diyordu.

"Bu sırada başka başka olaylar, ardıardına karakola intikal ettiriliyordu. Meselâ, sekiz kişi birleşmişler, bir adamı tabancayla, tüfekle tehdit ederek dövmüşlerdi. Adam başından yaralıydı. Yüzme havuzunun park yerinde park eden bir hususi arabaya çarpan ve onu ciddi şekilde hasara uğratan şahıslar, suçu kabul ediyor, fakat herhangi bir şekilde anlaşma yoluna giderek hasarı ödemeye yanaşmıyor, "kaçmadık ya, işte adresimiz... Siz de bize güvenin. Elimiz değerse elbet birgün birşey yaparız, insanlık ölmedi ya.." diye direniyorlardı.

Başçavuş, çaresiz, etrafına bakındı. Ah, körolası vasıtasızlık! Elinde bir vasıta olsa, hemen atlayıp gider, olayları yerinde tespit eder, gerekeni yapardı. Ama bunun için de telefonun muntazam işlemesi lâzımdı. Bu ise bir mucizeydi.

Ani bir kararla yerinden kalktı. Trafik kazasının geçtiği yere, bir erle beraber, yaya olarak gitti. Tarafları, tanıkları dinledi. Şikâyetçi ile sanıkları yanıita taktı, yirmi dakikalık yolu tekrar, kafile ile beraber yürüdü. Şikâyetçi, "Vasıtanız yok mu?" diye sızlanıyor, Başçavuş ise, mütevekkil:

" —Davacı olanlar araba tutarlarsa arabayla, yoksa yaya gideriz" diyordu.

"— Pekâlâ, ya köyde bir cinayet olur uzak bir yerde bir önemli olay cereyan ederse?"

Başçavuş âdeta keyiflenmişti:

' "— O kolay" diye cevap verdi. "Öldürülenin veya yaralananın yakınları muhakkak araba tutarlar. Dün böyle bir olay oldu. Araba tuttular, gittik."

' Bu sırada kafile, Gölbaşı Karakolunun karanlık yoluna doğru yönelmişti. Başçavuş mütemadiyen:

"— Ölüm yok, mal kaybı yok. Basit bir kaza bu. Anlaşın gitsin. Telefonda Trafiği çıkaramayız. Çıkarsak, bu defa bilirkişiyi bulamayız. Onu bulsak, yine de sabaha kadar bekleyeceksiniz" diye nasihat ediyordu.

Araba sahibi ise bazı belgeler istiyordu. Sanıklar, "Allah allan... Bize güveniniz yok mu?" diye adama çıkışıyorlardı. Bu sırada kafile yeni bir heyecan geçirdi: Başçavuşun yanındaki er, sıcağa ve yola dayanamıyarak bayılmıştı.

Başçavuş bir yandan dayak olayının tanıklarını dinliyor, bir yândan Ankara Trafik Merkezini arıyordu. Nihayet buldu. Aldığı cevap şu idi: "Bilirkişi yok. Aralarında anlaşsınlar." Ama taraflar anlayamıyorlardı ki... Dayak olayının bir sanığı "İşim var" diyerek, davete icabet etmemişti. Şimdi, adamı zorla getirtmek gerekiyordu. Anlaşamıyan adamları anlaştırmak da acaba karakolun işi miydi?

Başçavuş düşündü, makinesine kâğıtları taktı, tekrar düşündü. Bu sırada gözü, makam odasını aydınlatan sönük ampule ilişti. Gerçi ampul bozuk değildi ama, belki de daha iyi düşünmek için olacak, bol ışıklı bir ampule ihtiyaç hissetmişti. Cebinden bir 5 liralık çıkardı, erlerden birinin önüne attı:

"— Bu ne hal? Koş, şuraya yeni bir ampul al!"

Muammer Karaca, Ankarada "Cibali Karakolu-1966"yı temsil ediyormuş. Aslında buna hiç de ihtiyaç yok. Gölbaşı Karakolu Ankaraya kaç adım ötede? Ben Pazar tatilimin bir kısmım bu karakolda geçirdim ve doğrusu çok eğlendim. Türkiyede modern bir Anayasa var, insan hakları Var, emekçiye ait çeşitli kanunlar var, sima hukuk devletinin ilk basamağı olan karakollarda, olayları yerinde izleyebilmek için bir vasıta yok, doğru dürüst işleyen bir telefon yok, bir telefon rehberi yok. İnsanlar bunun için herşeyi kanuna değil, kitabına uyduruyorlar. Bunun için haklının değil, her zaman düzenbazın, madrabazın borusu ötüyor. Ankaranın Gölbaşında durum bu olunca, Anadolunun kuş uçmaz kervan geçmez köşelerinde insanların hali nicedir, bir düşünülsün!..

Dağ kanunu, dağ kanunu... Evet alna, işte durum! Başka nasıl olsun?

Jale CANDAN

ve ketenlerle de çok ucuza malolan, fakat aynı dinamizmi ve hareketliliği gösteren yaz elbiseleri yapılmaktadır. Meselâ dümdüz, ampir biçimi bir elbise, üç çeşit kumaştan meydana gelmiştir. Kısa beden, benekli bir kumaştır. Eteğin yarısı düz, yarısı ise benekli kumaştan yapılmıştır. Aşağı doğru dümdüz inen bir elbisenin ise incecik askıları vardır ve askılar ayrı kumaştan yapılmıştır.

İsveç

Bir denemenin ikinci yılı

Sessiz sinemanın son yıllarına doğru Sjöström ile Stiller, Holllywood'a göç ettiklerinde, bir vakitler- dünya sinemasında ilk sırayı tutan İsveç sineması, otuz yılı aşan bir "kış uykusu"na yatmıştı. İsveç sinemasının adı, ulusal sınırlar dışında ancak Hollywood'a göç eden sinema yıldızlarıyla anılıyor, arada bir de bu sinemanın eski, şanlı günlerini akla getiren bir-iki film ortaya konuyordu. 1950 yıllarından sqnra İngmar Bergman İsveç sinemasının adını yeniden uluslararası alanda duyurdu. Ama Bergman her yönden bir "istisna" idi. İsveçin sinema, konularında uzman kişileri, "bir çiçekle yaz olmıyacağını" çoktan farketmişlerdi. Ama bunu başkalarının da anlaması için bir buhranın başgöstermesi gerekiyordu. Buhran gelmekte gecikmedi. Bir yandan sinema biletlerinden, bilet bedelinin yüzde 39'una kadar varan lüks vergisi film yapımının azalmasına yol açarken, bir yandan da televizyonun gittikçe yayılışı, sinemanın seyircilerini yavaş yavaş kendine çekiyordu. Gerçi savaştan sonraki yıllarda başlıyan buhran karşısında, birçok Batı Avrupa ülkesinde olduğu gibi devlet İsveçte de sinema endüstrisine yardım ediyordu. Bir yandan lüks vergisini gittikçe azaltırken, bir yandan da bu vergiden sağlanan gelirin bir kısmını endüstriye çeşitli şekillerde iade ediyordu. Böylelikle 1963 yılındaki büyük reform hareketi arefesinde lüks vergisi yüzde 25'e inmişti. Hattâ kredi, yardım, prim gibi usûllerle gerçekte lüks vergisiyle devletin sağ elle sağladığı gelir sol elle yeniden endüstriye iade edilir duruma geçmişti. Ama yine de İsveç sinema endüstrisi belini doğrultamıyordu. Savaş ertesinde yılda ortalama 30 olan film yapımı, reform arefesinde bir düzineye düşmüştü.

Püf noktası

Bu durumda, klâsik yardım usûllerinden başka yollara başvurmak gereği ortaya çıkmaktaydı. Sinemanın hem endüstri, hem de sanat yönlerini çok iyi kavrıyan biri, Harry Schein, işte bu sırada bir kurtarıcı olarak ortaya çıktı. Schein'in çıkış noktası basit, fakat sağlamdı: İsveç 7,5milyonluk bir ülkeydi. Üstelik, isveççe de yine ancak bu kadar kişi tarafından kullanılıyordu. Şu halde, böyle bir ülkenin sinema endüstrisinin devamlı çalışabilmesi için dış pazarlara çıkması lâzımdı. Dış pazarlara çıkmak için de bütün ağırlık kaliteye dayanmak zorundaydı.

Schein'ın koyduğu bu ilke üzerine bir yandan devlet, bir yandan da sinema endüstrisinin temsilcileri karşıkarşıya oturup bu buhranı en akla yakın bir şekilde çözme yollarını araştırdılar. Harry Schein'in arabuluculuğuyla öbür batı ülkelerindeki çeşitli yardım sistemlerinden çok farklı, tamamiyle kalite üzerine dayanan yeni, basit ve pra-1963 ilkbaharında devlet ile sinema endüstrisi arasında imzalanan bir sözleşmeye dayanıyordu. Sözleşmenin ruhu şuydu: Devlet, sinema biletlerinden alman lüks vergisini tamamiyle kaldırıyor, bunun yerine, satılan her bilet üzerinden alınacak yüzde 10 oranındaki bir verginin geliri, tamamiyle İsveç sinemasının kalite yönünden kalkındırılmasına ayrılıyordu. Bu geliri en verimli bir şekilde kullanmak için 1 Temmuz 1963 tarihinde "Svenska Filminstutet -İsveç Sinema Enstitüsü" kuruluyordu.



Harry Schein
Bir başarının öncüsü

Başarı yolunda

İsveç Sinema Enstitüsünün kuruluşu ve işleyişi, devlet ile sinema endüstrisi arasındaki sözleşmede ayrıntılarıyla hükümlere bağlanmıştı. Enstitünün bağımsızlığını sağlamak için 8 kişilik yönetim kurulunun yarısını devlet, yarısını da sinema endüstrisi kendi içinden seçiyordu. İlk yıl, toplamı 12 milyon kurona yaklaşık olarak 24 milyon T.L. varan yüzde 10'luk vergi gelirinin ne yolda harcanacağı da sözleşmede tespit edilmişti: Elde edilen gelirin yüzde 30'u, İsveç filmlerinin sağladıkları hasılatla orantılı olarak, bunlara yardım şeklinde veriliyordu; yüzde 18'i, uzun filmlere kalite primi olarak iade ediliyordu; yüzde 2'si, kısa filmlere kalite primi olarak dağıtılıyordu; yüzde 15'i, kalite primine hak kazanıp da zarar etmiş filmlerin bu zararlarını karşılamakta kullanılıyordu; yüzde 15'i çeşitli halkla ilişkiler faaliyetine ayrılmıştı; nihayet, yüzde 30'u da ticaret dışı sinemayı geliştirmek, sinema kültürünü yaymak, sinema eğitim ve öğrenimim sağlamak gibi çalışmalarda kullanılıyordu.

Bunlardan, öbür ülkelerdeki klâsik yardım şekli olan birincisi bırakılırsa, İsveçte sinema endüstrisine yardımın tamamiyle kalite üzerine kurulduğu hemen göze çarpmaktadır. Bundan başka, kaliteli filme yapılan bu yardım "gözü kapalı" olmamakta, filmler çevrildikten ve bir jürinin süzgeçinden geçtikten sonra bu yardıma hak kazanmaktık bir sistem kurdular. Bu sistem, tadırlar. İkinci olarak, kaliteli film seçiminin gerek devleti, gerekse sinema endüstrisini temsil eden bağımsız kimseler tarafından yapılmasını sağlamak için de sözleşmeye sağlam hükümler konmuştur. Kaliteli filmlerin seçimi yalnız üç yıl için seçilen bu jürinin üyeleri tarafından, not usulüyle değerlendirilmekte, her kaliteli film, kazandığı puvanla orantılı olarak prim almaktadır. Meselâ Bergman'ın yurdumuzda da büyük ilgiyle karşılanan ve İsveçte bile cüretli cinsel sahnelerinden dolayı büyük tartışmalara yol açan filmi "Tystnaden-Sessizlik" 800 bin liradan fazla prim almıştır. Sjöman'ın "Sessizlik"ten de çok tartışma uyandıran filmi "491" 500 bin liraya yakın prim kazanmıştır.

Fakat hiç şüphesiz, İsveç yardım sisteminin en orijinal yönü, başka hiç bir ülkede uygulanmıyan üçüncü bölümdeki yardım şeklidir. Buna göre, bir uzun film kalite primi almağa hak kazandı mı, bu film masrafım çıkarmadığı takdirde, yapımcının zararı yardım fonundan karşılanmaktadır. Bu yardım şekli, sanatına güvenen, fakat zarar ihtimalinden çekinen sinemacıları, korkusuz ve rahatça sanat güçlerini ortaya koymağa yöneltici bir



Bir Oyuncunun Ölümü

Geride bıraktığımız haftanın sonunda, sinema dünyasının ünlü oyuncularından Montgomery Clift, New York'taki evinde uyuyup da uyanmadığı vakit, sakin görünüşü altında huzursuz, kendisiyle ve çevresiyle sürekli mücadele halinde olan gerçek bir sanatçı, dünyamızdan göç etmiş oldu. Gerçekte Clift, henüz kırkbeş yaşını doldurmasına rağmen "maddeten ve manen" çoktan çökmüş bulunuyordu.

Zengin bir ailenin çocuğu olan Clift, çok küçük yaştan tiyatroya gönül vermiş, ondört yaşındayken profesyonel olarak sahne hayatına atılmış, 1948'e kadar amerikan sahnesinde oldukça ad yapmıştı. Sinemaya geçişi sırf, daha çok üne ve paraya en kestirme yoldan varmak istemesindendi. Bundan dolayı yapımcı - yönetmen Howard Hawks'ın 1948'deki "Red River - Kızıl ırmak" filmiyle perdeye geçen Clift, bu yeni mesleğini ne kadar benimsediyse, amerikan sinema çevresini, Hollywood'u da o kadar yadırgadı, kendini bu çevrede daima yapayalnız hissetti. Hollywood'a ancak film çevirdiği vakitler uğradı. Çevresiyle olan çatışması, onu sonunda içkiye, zararı yalnız kendine dokunan özel hayat aşırılıklarına sürükledi.

1954'te, uzun bir ayrılıktan sonra yeniden tiyatroya dönüşü, ne yazık ki, Clift için bir "ölümden sonra diriliş" olamadı. 1959'da Clift'i Mankiewicz'in "Suddenly Last Summer - Bir Yaz Macerası"nda görenler, bir zamanların yakışıklı, cana yakın oyuncusunu tanımakta güçlük çektiler: Büyük bir ustalıkla canlandırdığı o zayıf, çelimsiz, içine kapanık, duygulu ve kaygılı genç tipi artık bir insan kalıntısına dönmüştü. Bir zamanlar o kadar başarıyla kullandığı ve bu yüzden kendisine "gözleriyle oynıyan oyuncu" sıfatını kazandıran gözleri bile artık ona baş eğmiyordu. Daima hoşuna giden film tekliflerini kabul eden, Hollywood'un gerçekten oyuncu niteliğine sahip bir avuç sanatçısından biri olan Clift, geride az sayıda, fakat hemen hepsi önemli filmlerdeki başarılı oyunlarını bıraktı.

nitelik taşımaktadır. Yüzde 10'luk vergiden sağlanan gelirin buna ayrılan yüzde 15'lik kısmı, kalite primi kazanan filme, aldığı puvanla orantılı kalite priminden başka, zararı varsa bu zarara orantılı olarak da dağıtılmakladır. Bütün bu yardım sistemleri sayesinde kaliteli bir film, yapım masrafınızı aşağı yukarı yüzde 75'ine kadar yükselen bir yardım alabilmekledir.

Elle tutulur sonuçlar

İsveç sinemasında, devlet ile sinema endüstrisinin başbaşa vererek giriştikleri bu reform hareketi bugün ikinci yılını henüz bitiriyor. Buna rağmen bu reformun etkileri daha ilk yıldan başlıyarak kendini duyurmuştur. Reformun başlamasından bir yıl sonra ün yapımı iki katına çıkmıştır. Ama ilerleme yalnız sayıca olmamış, kalite yönünden de büyük bu adım atılmıştır. Bugün İsveç sineması yalnız Bergman'dan ibaret değildir. Birçok genç yönetmen daha ilk eserleriyle hem İsveçte, hem de İsveç dışında adlarını duyurmağa başlamışlardır. Yaşları 35 ile 40 arasında değişen Vilgot Sjöman, Jörn Donner, Bo Wideberg, Ake Falck, Mai Zetterling, Lars - Magnus Lindgren... bunlardan birkaçıdır.

Ayrıca, Schein'in dış pazarlara daha geniş ölçüde çıkma yolundaki tahmini gerçekleşmiş, İsveçin film ihracatı üç katına yükselmiştir. Filmlerin yurtiçi hasılatında yüzde 24, seyirci sayısında yüzde 7 artış sağlanmıştır.

İsveç Film Enstitüsü sinema kültürünü yaymak, sinemateği geliştirmek, İsveç sinema haftaları düzenlemek, üniversitelerde film konularında inceleme ve araştırmalar yaptırmak, sinema derneklerini geliştirmek, isveç sinemasını tanıtmak gibi çalışmalarının yanısıra, geçen yıl dünyadaki sinema okullarının en genci olan İsveç Sinema Okulunu da kurmuştur. İsveçin sinemaya yardım sistemi gibi bu okul da öbür ülkelerdekinden oldukça farklıdır. Bir okuldan çok, uygulamalı sinema çalışmalarının yapıldığı bir atölyeyi andıran bu okulda her öğrencinin en iyi şekilde yetiştirilebilmesi için öğrenci sayısı son derece az tutulmuştur. Yılda ancak 12 yeni öğrenci alınmakta ve bunlardan yalnız dördü yönetmen olarak yetiştirilmektedir. Öbür öğrencilerin üçü ses, üçü görüntü, ikisi de yapım kollarında yetiştirilmektedir. Üniversite seviyesinde olan okulun öğrencilerine İsveç üniversite öğrencileriyle aynı maddi imkânlar sağlanmaktadır. İsveç sinemasının hemen bütün tanınmış kişileri, okulun öğretim kadrosundadır. Okulun fahri başkanı da İngmar Bergman'dır.

Herry Schein'in önayak olduğu, fakat devlet ile sinema endüstrisini yürütenlerin de büyük ölçüde anlayış, sağduyu ve ileriyi görme yeteneklerine bağlı olan İsveç, denemesi, küçük, az nüfuslu, dil yönünden de çok sınırlı bir kütleye hitabeden bir ülkenin, sinema alanında istenildiği vakit neler yapabileceğini ortaya koyan en yeni ve en güzel örneklerden biridir.

(AKİS: 238)

Coca-Cola

Her yiyeceğin yanında en iyi içecek Coca-Cola'dır.
Meselâ dilli sandviç ve buzlu Coca-Cola... Hiç denediniz mi?
İyi pişmiş, zevkle hazırlanmış yemeklerin tadı Coca-Cola ile bir kat daha artar.
Kalitesi taklit edilemiyen Coca-Cola memleketimizde rafine şekerle hazırlanan tek içecektir.
Coca-Cola'nın eşsiz lezzetinden istifade için her yiyecekle daima Coca-Cola içiniz.

Coca-Cola ile herşey daha iyi gider



Coca-Cola İstanbul'da, The Coca-Cola Company'nin (ABD) verdiği yetki ile Türk müteşebbislerin kurdukları İstanbul Meşrubat Sanayii (İMSA) Ltd. Şti. tarafından şişelenmektedir.